

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Fakulta humanitních studií

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**Metodické postupy v modelech relativní
chronologie Plútarchových Paralelních
životopisů**

Vyhotovil: Petr Tajovský

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Josef Kružík, PhD.

Praha 2010

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci vypracoval/a samostatně s použitím uvedené literatury a souhlasím s jejím eventuálním zveřejněním v tištěné nebo elektronické podobě.

V Praze dne 20.05.2010

.....
podpis

Poděkování

Děkuji prof. Theodorssonovi za užitečné rady v počáteční fázi zpracování bakalářské práce a mnoha dalším vědeckým pracovníkům, kteří mi umožnili zvolené téma s nimi prokonzultovat.

METODICKÉ POSTUPY V MODELECH
RELATIVNÍ CHRONOLOGIE
PLÚTARCHOVÝCH PARALELNÍCH
ŽIVOTOPISŮ

Obsah:

Použité zkratky u jednotlivých životopisů	5
Předmluva	6
I. Úvod	
1.1 Obecně o Plútarchovi	7
1.2 Plútarchovy Paralelní životopisy	8
II. Druhy určování relativní chronologie	11
2.1 Explicitní kritéria výzkumu	14
2.1.1 Explicitně vyjádřené pořadí životopisného páru	14
2.1.2 Plútarchovy reference	15
2.2 Implicitní kritéria výzkumu	19
2.2.1 Tematické zaměření tvorby životopisů	20
2.2.2 Srovnávání stejných událostí	21
III. Přehled teorií	24
3.1 Mewaldt	24
3.2 Stoltz	28
3.3 Ziegler	35
3.4 Theander	36
3.5 Brožek	40
3.6 Jones	43
3.7 Pelling	46
3.8 Van der Valk	53
3.9 Stadter a Konrad	62
IV. Závěr	67
V. Přílohy	
5.1 Příloha 1: Seznam Plútarchových referencí v Par. životopisech	69
5.2 Příloha 2: Rozdělení referencí podle citujícího a citovaného páru	75
5.3 Příloha 3: Komparativní přehled modelů relativní chronologie	76
VI. Bibliografie	77

Použité zkratky u jednotlivých životopisů

Aem	Aemulius Paulus	Kleo	Kleoménes
Ages	Agesiláos	Luc	Lucullus
Alex	Alexandr	Lyk	Lykúrgos
Alk	Alkibiadés	Lys	Lysandros
Ant	Marcus Antonius	Marc	Marcellus
Ari	Aristeides	Mari	Gaius Marius
Brut	Brutus	Nik	Nikías
Caes	Caesar	Pel	Pelopidas
Cam	Camillius	Per	Periklés
Cic	Cicero	Pomp	Pompeius
Cor	Coriolanus	Publ	Publicola
Cras	Crassus	Pyr	Pyrrhos
Deme	Demétrios	Rom	Romulus
Demo	Demosthénes	Them	Themistoklés
Eum	Euménes	Thes	Théseus
Fab	Fabius Maximus	T.Grac	Tiberius Gracchus
Fil	Filopoimén	Tim	Timoleónt
Flam	Flaminius	Sert	Sertorius
Fok	Fókión	Sol	Solón
C.Grac	Caius Gracchus	Sul	Sulla
Kim	Kimón		

Předmluva

Tato práce je strukturovaná do čtyř hlavních kapitol. V první kapitole uvádím základní fakta o Plútarchovi a Paralelních životopisech. Rozdělením a diferencováním jednotlivých metodických postupů v určování relativní chronologie Paralelních životopisů se zabývá druhá kapitola. U kategorizování metodických postupů se přidržuji rozdělení C. Stoltze. Ve třetí kapitole se zaměřuji na detailní popis jednotlivých modelů relativní chronologie tak, jak po sobě chronologicky následují. Diachronní perspektiva pohledu na modely relativní chronologie umožňuje sledovat, jakým způsobem na sebe jednotlivé metodické postupy navazovaly a podle mého názoru dále umožňuje nejsnáze pochopit celou šíři tohoto vědeckého paradigmatu. Složitost zvoleného tématu a absence jednoznačně uznávaného vědeckého paradigmatu výrazně snižují možnost zaujímat v otázce relativní chronologie jakákoliv determinující stanoviska. Z tohoto důvodu se ve své práci soustředuji na zachycení jednotlivých teorií v jejich co možná nejširším kontextu tak, aby všechny metodické postupy měly možnost vyvstat ve svém plném znění. Závěrečná čtvrtá kapitola rekapituluje historický a metodický vývoj výzkumu relativní chronologie.

Pro lepší ilustraci tématu slouží tři přílohy uvedené v závěru práce. V první příloze zachycuji kompletní výčet Plútarchových referencí odkazujících na životopisy, a to ve starořeckém znění i v jejich českém překladu, druhá příloha tyto reference přehledně přiřazuje k příslušným párům, přičemž zohledňuje, zda daný pár referenci obsahuje či je referencí citován a poslední příloha podává komparativní přehled modelů relativní chronologie.

I. ÚVOD

1.1 Obecně o Plútarchovi

Plútarchos pocházel z úrodného boiótijského kraje, z obce zvané Chaironeia, ve které po generace žila jeho zámožná a kultivovaná rodina. Obec disponovala také zajímavou geografickou polohou, neboť se nacházela jen necelý den cesty od významného všeřeckého kultovního místa Delf proslaveného Apollónovou věštírnou a v dosahu pár dní cesty od Athén.

Doba Plútarchova narození není detailně zaznamenána v žádném z jeho dochovaných děl¹ ani v jiných historických pramenech. Pouze zmínka ve spisu *O delfském E* (385 b, 391e), kde Plútarchos uvádí, že byl ještě mladým mužem (νέος), když v roce 67 A. D. Nero navštívil Řecko, dává tušit, že jeho narození spadá do období let 40-50 n. l., přičemž nejpravděpodobněji se jeví rok 45n. l². Aristokratický původ předurčoval Plútarcha ke studiu v athénské Akademii. Jeho díla nás informují o jeho tamějším studiu rétoriky a matematiky. Život v Athénách Plútarchovi poskytoval řadu možností, které mu provinční Chaironeia nikdy nemohla v dostatečné míře nabídnout; mohl si zde získávat významné kontakty, dostupné mu byly v knihovnách nejrozličnější spisy a inspirující bylo rovněž každodenní setkání s čilým kulturním a politickým děním. Své obzory si Plútarchos dále rozšiřoval na diplomatických a studijních cestách, které ho zavedly do Alexandrie, měst v Malé Asii a vícekrát také do Říma, kde se kromě plnění politického poslání zabýval též přednášením filosofie. V Římě Plútarchos pobýval nejméně dvakrát, a to nejprve okolo roku 80 n. l. a podruhé pravděpodobně v roce 92 n. l. Za svého pobytu v Itálii a v hlavním městě římské říše si Plútarchos dokázal získat přátelství mnoha předních

¹ O životě Plútarcha z Chaironeie se v historických pramenech dochovalo jen malé množství zpráv a indicií, z nichž by bylo možné určit konkrétní závěry. Poznatky, které dnes tvoří základ našich znalostí o jeho životě, vycházejí převážně z analýzy informací v jeho vlastních dílech

² O době narození: srv Brenk 2007, 3; Ziegler 1949, 4; Jones 1966, 13; Duff 1999, 1

Římanů. Jmenujme například důvěrného Vespasiánova přítele Lucia Mestria Flora, který zajistil Plútarchovi římské občanství nebo Quinta Sossia Seneciona, římského konzula v letech 99 a 107 n. l., jemuž Plútarchos věnoval³ kromě Paralelních životopisů také několik dalších spisů z edice Moralia.

Vysoká politika a římské fórum však Plútarcha natrvalo nezhlákaly. Plútarchos strávil největší část svého života ve své rodné Chaironeii a v nedalekých Delfách, přičemž se zde věnoval úkolům spjatým s aktivní veřejnou činností. O jeho úspěších v této oblasti svědčí udělení titulu konsulára, jenž obdržel od císaře Traiana a rovněž přiřknutí občanského práva v Athénách. Vyvrcholením Plútarchovy aktivní veřejné činnosti bylo uvedení do funkce jednoho ze dvou hlavních kněží v Apollónově chrámu v Delfách⁴. Poslední informací v historických pramenech, pojednávající o Plútarchově pozdním věku, je zmínka v Eusébiovi, který uvádí, že v roce 119 n. l. udělil císař Hadrián Plútarchovi čestnou hodnost prokurátora provincie Achaie. Bližší informace o jeho skonu se nedochovaly a většina badatelů se shoduje na době úmrtí někdy krátce po roce 120 n. l.⁵

1.2 Plútarchovy Paralelní životopisy

Plútarchos po sobě zanechal značné množství nejrůznějších děl, jejichž výčet zůstal do jisté míry zachován v tzv. „Lampriasově katalogu“ nalezeném v byzantském kodexu Suda pocházejícím z 10. století. Na základě tohoto dokumentu odhadl K. Ziegler přibližný celkový počet děl na 250 spisů s 300 knihami⁶.

³ O roli věnování v Plútarchových dílech: Russell 1973, 10

⁴ srv. Ziegler 1949, 23: tuto důležitou informaci lze vyčíst z nápisu na podstavci Hadriánovy sochy umístěné původně v Delfách, kde je jako *epymelétos* uveden kněz Mestrius Plútarchos z Delf

⁵ Plútarchovo jméno se neobjevuje v seznamu *Makróbioi* zachycujícím dlouhověké osobnosti starší 80let a tudíž je odůvodněně předpokládat, že se jako veřejně známá osobnost tohoto věku nedožil (Ziegler, 1949, 6); O Plútarchově smrti: Jones 1966 (In Scardigli 1995), 100-106

⁶ Plútarchovi se v Lampriově katalogu připisuje celkem 227 spisů v celkem 278 knihách. Z nich je v dnešní době k dispozici již jen 83 spisů v 87 knihách, přičemž dalších 15 spisů se dochovalo v menších či větších zlomcích. O tom, že „Lampriův katalog“ neobsahuje všechna díla svědčí skutečnost, že vůbec neuvádí dalších 18 dochovaných spisů v dnešní době přisuzovaných Plútarchovi a ani jeho jiných 15 děl, z nichž zůstaly již jen krátké zlomky nebo se o nich dochovaly zprávy v jiných pramenech. Odečtou-li se díla autorsky prokazatelně připisatelná někomu jinému, čítá tak celkový objem Plútarchových děl zmiňovaných 250 spisů s 300 knihami. O Lampriově katalogu: Ziegler 1949, 60-66

Plútarchova rozsáhlá tvorba obsahovala rozličné spisy filosofické, teologické, etické, pedagogické, historické, politické i přírodovědní, které v dnešní době nazýváme souhrnným jménem *Moralia* a také životopisy (βίοι), u nichž rozlišujeme životopisy samostatné, Paralelní (Srovnávací) životopisy a Životopisy římských císařů. U samostatně stojících životopisů nelze s jistotou určit, kolik jich celkově Plútarchos vytvořil, nicméně zprávy o mnohých nedochovaných exemplářích nalézáme roztroušeny jak v autorových vlastních dílech, tak i v dalších historických pramenech. Takto se dozvídáme, že Plútarchos vytvořil životopis mýtickým hrdinům Heráklovi, Diaphantovi a Aristoménovi, historikům Hesiodovi a Pindarovi, filosofu Kratérovi, vojevůdcům Léonidovi a Scipionu Africanovi, achájskému hrdinovi Aratovi či perskému králi Artaxerxovi II. Jen poslední dva zmíněné životopisy se dochovaly až do dnešních dnů. V sérii Životopisů římských císařů se Plútarchos soustředil na vyobrazení životů římských císařů Oktaviánem Augustem počínaje a Vitelliem konče. Z této série úspěšně odolaly nástrahám spojeným s procesem tradování jen životopisy dvou císařů - Galby a Othona.

Tato práce se zabývá poslední, nejrozsáhleji dochovanou sérií Plútarchových životopisných děl souhrnně nazvanou Paralelní životopisy (βίοι παραλλέλοι). Záměrem této série se stalo srovnání vždy jednoho slavného Řeka s jednou významnou osobností římské historie, jejichž životní osudy či povahové vlastnosti vykazovaly podobné rysy. Plútarchos původně začal životopisy vytvářet na popud svých přátel, avšak v této činnosti sám záhy našel zálibení, neboť ve střetávání se s osudy slavných hrdinů minulosti postřehnul významný výchovný rozměr související se snahou napodobovat znamenité činy. Paralelní životopisy svoji vnitřní skladbou odrážejí Plútarchův pohled na dva hlavní pilíře římské říše a v tomto kontextu také měly přispět ke zlepšení vzájemného povědomí mezi oběma kulturami. Římskému čtenáři přibližovaly někdejší vůdčí řecké postavení v rámci antické civilizace, spjaté s činností takových řeckých osobností, které se svými činy i

ctnostmi mohly srovnávat se svými římskými protějšky a Řekům naopak ukazovaly, že ani z hlediska dob dávno minulých nelze Římany vnímat jako barbary⁷.

Korpus Paralelních životopisů obsahoval celkově nejspíše 48 jednotlivých životopisů ve 23 párech, přičemž životopisy Agida s Kleomémem a bratří Gracchů tvoří dohromady jeden celek výjimečně složený hned ze čtyř životopisů. Jako jediný⁸ se pravděpodobně nedochoval vůbec první a nejstarší pár celé série Epameinóndas - Scipio Africanus⁹. Obecně se soudí, že práci na Paralelních Životopisech Plútarchos započal po smrti císaře Domitiana v roce 96 n. l.¹⁰ a na jejich vytváření pracoval až do doby blízké vlastní smrti¹¹.

⁷ srv. Russell 1966 (In Scardigli 1995, 77-81), Ziegler 1949, 259-262

⁸ V životopisu Gaia Maria (Mari 29.11) Plútarchos píše, že se čtenář dozví více o rhóském vyhnanství Metella Numidica z jeho vlastního životopisu. Životopis této římské osobnosti se však nedochoval a ani v Lampriasově katalogu není mezi Plútarchovými díly zahrnut. Názory na osud tohoto životopisu, který mohl patřit do série Paralelních životopisů, se obecně velmi různí: Wilamowitz (in Scardigli 1995, 56) tvrdí, že Plútarchos od svého předsevzetí napsat Metellův životopis časem upustil, Ziegler (1949, 259) se domnívá, že tento životopis dokončil, Van der Valk (1982, 316), že Plútarchos zemřel ještě před jeho dokončením

⁹ O identitu Scipiona Africana, kterého Plútarchos přiřadil do prvního páru k Epameinóndovi, se na vědecké půdě dlouhodobě vedou spory. Lampriův katalog uvádí samostatný životopis nazvaný Σκιπίων Ἀφρικανός a dvojici Paralelních Životopisů pod jménem Ἐπαμεινώνδας καὶ Σκιπίων. Skutečnost, že dva význační římské generály z rodu Scipionů získali za svého života čestné přízvisko Africanus, tj. Publius Cornelius Scipio Africanus (Scipio Africanus starší) a Publius Cornelius Scipio Aemilianus Africanus Numanticus (Scipio Africanus mladší), umožňuje při nedochování zmíněných životopisů řadit obě osobnosti k jednomu i druhému spisu. Pro Scipiona Africana st. jako protějšku Epameinóndy hovoří dva faktory: jednak oba vyšli vítězně z velkých bitev u Zamy, respektive Leukter a tím ze své vlasti učinili mocnost a dále oba byli před soudem zažalováni za své politické skutky, přičemž právě tyto dva případy Plútarchos sám popisuje v kontextu žalob podaných na vojvodu ve spise *De se ipsum laudando* (540D-541A). Scipio Aemilius může být rovněž řazen k Epameinóndovi, neboť také dosáhl významného vítězství dobytím a vypálením Kartága a s Epameinóndou jej mimoto spojuje ještě velký zájem o filosofii a vzdělání obecně.

¹⁰ Jones 1966 (In Scardigli 1995, 100-106) shledává rok 99 n.l jako lákavou možnost pro začátek P. tvorby, neboť na tento rok připadá doba prvního konzulského období římského politika Sosia Seneciona, jemuž Plútarchos celou sérii věnoval. Dřívější počátek tvorby se zdá být problematický, neboť je známo, že za Domitianovy vlády v Římě došlo k potírání veškeré opozice vůči císařovi a na císařův příkaz také k vyhnání filosofů z města (Jones 1970, 24-25), nicméně ani tak nelze zcela tvrdit, že by intelektuální kruhy ze strachu před nedůtklivým císařem živořily. Domitian naopak velkoryse podporoval ty, kteří se byli s to přizpůsobit jeho stylu vládnutí (Dihle 1994, 172-173).

¹¹ Srv. Duff 1999, 2; Jones 1966 (In Scardigli 1995, 114); Wilamowitz 1926 (In Scardigli 1995, 56)

II. Druhy určování relativní chronologie

V této kapitole bych se rád zaměřil na rozdělení a diferencování dosud známých metodických postupů, které byly úspěšně využity při výzkumech relativní chronologie Plútarchových Paralelních životopisů. Nejprve je však nutné objasnit, co vlastně pojem relativní chronologie znamená. Výzkum *relativní chronologie* u děl určitého autora vyjevuje snahu datovat pořadí mezi díly prostřednictvím jejich následnosti, tedy tak, jak byla tato díla autorem postupně psána či publikována. Odlišné cíle si naopak klade *absolutní chronologie*, která se snaží stanovit u jednotlivých děl přesný rok jejich napsání.¹²

Podíváme-li se na studie pojednávající o relativní chronologii děl antických autorů, je nutné zmínit především Aristotela, v jehož spisech se podobně jako u Plútarcha nacházejí reference, které odkazují na další Aristotelova díla¹³. Barnes (1995) podle stylistické formy dochovaných Aristotelových děl usuzuje, že všechna díla, která se od tohoto autora dochovala, lze zařadit do skupiny tzv. „esoterických“ děl, která sloužila jako svého druhu „technický“ text pro filozofy či pomůcka pro vyučování v Akadémii. Dnešní badatelé se tak domnívají, že tato díla původně existovala ve formě poznámek, které Aristoteles často upravoval a znovu promýšlel a která teprve prostřednictvím Andronikovy redakce získala současnou podobu uceleného díla. Z takto určeného charakteru Aristotelových děl vyplývá, že možnost revize a pozdějšího vložení reference je natolik pravděpodobná, že stanovení relativní chronologie prostřednictvím poznatků získaných z referencí bude možné jen v rámci široce definovaných mezí.

¹² Relevantních poznatků, které by mohly přispět ke stanovení *absolutní chronologie* některého z Paralelních životopisů, se v celé sérii nachází jen velmi malé množství. Ojedinělý pokus o stanovení velmi přibližné absolutní chronologie Paralelních životopisů provádí Jones 1966 (In Scardigli, 1995, 112-114). Za nejprůkaznější poznatek v rámci absolutní chronologie určitého životopisu lze považovat pasáž v Sul 21.8, v níž Plútarchos uvádí, že „již téměř dvě stě let uplynulo od bitvy u Orchomenu“, která je dnes moderními historiky datována do roku 86 př. n. l. Podle Jonese došlo k vydání páru Lysander-Sulla někdy mezi roky 104-114 n. l. Hamilton 1969, xxxiv ze stejné pasáže usuzuje období let 100-110 n.l.

¹³ jako příklad Aristotelových referencí uveďme například ὄσπερ καὶ ἐν τοῖς ἀναλυτικοῖς λέγομεν (N.E. 1139b.27) či ἐν τοῖς περὶ ποιητικῆς ἐροῦμεν σαφέστερον (Pol. 1341b.40)

Podrobná analýza Aristotelových referencí podle Barnese ukazuje, že tyto reference nevyjevují konzistentní posloupnosti mezi Aristotelovými díly, neboť výsledná posloupnost často nabývá formy „spis A byl napsán před spisem A“. K důvěryhodnosti Aristotelových referencí nepřispívá ani jejich umístění v textu, které příliš často umožňuje jejich snadné vyjmutí, aniž by tím došlo k výraznému poškození celého zbytku věty¹⁴. Tyto skutečnosti vedou Barnese k přesvědčení, že se jedná o později přidané věty do textu, ať již Aristotelem samotným či některým z pozdějších editorů textu a spíše než pořadí napsání děl vyjevují to pořadí, ve kterém Aristoteles či jiný editor předpokládali, že jejich čtenář bude daná díla číst.

Myšlenka rekonstruování relativní chronologie děl určitého autora není mezi antickými literáty úplně vzácná, v kontextu Plútarchových Paralelních životopisů však nabývá významně celostního charakteru, neboť série se dochovala celá s výjimkou jediného ztraceného páru. V rámci Paralelních životopisů lze nalézt velké množství indikátorů, které mohou disponovat schopností určit pořadí páru nebo alespoň vyjevit posloupnost mezi jednotlivými páry či životopisy. Mezi hlavní indikátory vyjevující pořadí párů Paralelních životopisů lze řadit Plútarchovo explicitní uvedení pořadí páru a také jeho reference, tj. techniku odkazování na informace uvedené v textu jiných životopisů. Další indikátory již úzce souvisí s podrobnou analýzou textů celé série a nelze je odhalit jaksí „na první pohled“. Mezi implicitní indikátory patří především stanovení Plútarchova tematického zaměření v určité fázi tvorby životopisů a analýza popisu stejných událostí převyprávěných ve více životopisech.

Problém možné autorovy pozdější revize textu, s níž je spojená relativizace poznatků plynoucích z autorových referencí se zcela nevyhýbá ani Paralelním životopisům. Z charakteru Plútarchových biografických děl však nijak nevyplývá a priori nutnost předpokládat zvýšenou pravděpodobnost autorova provedení revize textu tak, jako tomu může být například u děl filosofických. Naopak mnozí badatelé

¹⁴ srv. Barnes 1995, 9-22; Anagnostopoulos 2009, 20-22: Anagnostopoulos akceptuje většinu Barnesových koncepcí, nicméně o některých konkrétních referencích usuzuje, že mohou být platným ukazatelem pro datování spisu

soudí, že Plútarchos na svých životopisech pracoval velmi rychle¹⁵ a dokládají své přesvědčení existencí drobných chyb v textu.

Proces tradování textu Paralelních životopisů nelze v souvislosti s výzkumem relativní chronologie pominout, neboť dochované rukopisy mohou ukrývat informaci o prvotním řazení párů, které by mohlo být významně nápomocné pro stanovení relativní chronologie. Podrobný popis tradování starořeckého textu v dochovaných rukopisech podal K. Ziegler v knize „*Die Überlieferungsgeschichte der vergleichenden Lebensbeschreibungen Plutarchs*“ (1907). Jako hlavní metodický postup pro určení tradovací linie u jednotlivých starořeckých rukopisů použil Ziegler metodu analýzy způsobu řazení životopisných párů v rukopisech. Ve své práci došel k přesvědčení, že pozice párů v Lampriasově katalogu nejsou řazeny podle nějakého vnitřního systému a s relativní chronologií Paralelních životopisů nejeví žádnou souvislost¹⁶. Ve starořecky psaných manuskriptech, u nichž Ziegler charakterizoval spřízněnost s dvouknihovým typem vydání Paralelních životopisů, bylo umístění páru v rukopisu determinováno dobou života řeckého hrdiny, neboť řazení párů postupovalo od nejdávněji žijícího hrdiny k tomu nejpozději žijícímu. Podle řeckých hrdinů je členěn i *genus tripartitum*, tříknihový typ rukopisného tradování, nicméně v jeho případě již není zohledněna chronologie života hrdinů, nýbrž za kritérium umístění páru v něm platí příslušnost řeckého hrdiny k rodné *polis*. Prvních deset párů tak tvoří Athéňané seřazení chronologicky dle doby jejich života, dále následují Korinťané Dion a Timoleon, poté bez očividného principu řazení Euménes, Filopimén a Pelopidas, po nich Alexandr Veliký a řečtí diadochové Demetrius a Pyrrhos a tříknihový typ rukopisů uzavírají spartské osobnosti, přičemž nejprve jdoucí Agis s Kleomenem nabourávají očekávatelné chronologické řazení, v němž by namísto prvního místa měli zaujímat až závěrečnou pozici po Lykúrgovi, Lysandrovi a Agésilaovi. Ze závěrů Zieglerovy studie tedy vyplývá, že mezi pořadím uvedením

¹⁵ srv. Flacelière 1966, IV. 186 (c.f. Valk 1982, 314), Mewaldt 1907, 475

¹⁶ srv. Ziegler 1907, 33-34; Ziegler 1949, 60-65; Stoltz 1929, 5

párů v historických pramenech a relativní chronologií Paralelních životopisů nelze hledat žádné významné spojitosti.

2.1 Explicitní kritéria výzkumu

Kritéria pro určování pořadí Paralelních životopisů rozděljuje C. Stoltz¹⁷ do dvou hlavních skupin na kritéria explicitní a implicitní. K explicitním kritériím počítá Plútarchovo přímé uvedení pořadí páru a reference odkazující na jiný životopis v sérii Paralelních životopisů. Implicitní kritéria definuje jako kritéria, která použitím různých metod analýzy obsahu textu poskytují nepřímé důkazy o relativní chronologii¹⁸. Dosavadní výzkumy relativní chronologie Paralelních životopisů dokazují, že implicitní kritéria sama o sobě nejsou s to utvořit vlastní model relativní chronologie a spíše jen ověřují jednotlivé posloupnosti mezi páry nebo doupravují pořadí na „hluchých“ místech, ke kterým se nevztahují žádné poznatky explicitních kritérií. Naopak využitím poznatků explicitních kritérií lze dosáhnout vyobrazení přibližného, ne zcela dourčeného modelu relativní chronologie. Explicitním kritériím se tedy budeme věnovat nejdříve.

2.1.1 Explicitně vyjádřené pořadí životopisného páru

Tři pasáže textu Paralelních životopisů ukrývají informaci o tom, jako kolikátý v pořadí Plútarchos daný pár napsal. Pasáže textu s přímým udáním pořadí se nacházejí v *Demosthénovi* (Demo 3.1), *Periklovi* (Per 2.5) a *Dionovi* (Dion 2.7) a informují o sepsání páru Demosthénés–Cicero jako pátého páru, Perikles–Fabius jako desátého páru a Dion–Brutus jako dvanáctého páru v pořadí.

¹⁷ Stoltz 1929, 96-97

¹⁸ „Unter inneren Kriterien versteht man natürlich die mehr indirekten Aufschlüsse über die Reihenfolge, die man durch Schlussfolgerungen aus dem Inhalt der Biographien erhalten zu können meint.“ Stoltz (1929), 96

ἔδοξεν οὖν καὶ ἡμῖν ἐνδιατρῖψαι τῇ περὶ τοὺς βίους ἀναγραφῇ, καὶ τοῦτο τὸ βιβλίον δέκατον συντετάχαμεν τὸν Ποερικλέους βίον καὶ τὸν...

Démosthènes 3.1

Διὸ καὶ γράφοντες ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ, τῶν παραλλήλων βίων ὄντι πέμπτῳ, περὶ Δημοσθένους καὶ Κικέρωνος...

Perikles 2.5

Ἀλλὰ ταῦτα μὲν εἰς ἄλλον ἀνακείσθω λόγον. ἐν τούτῳ δὲ, δωδεκάτῳ τῶν παραλλήλων ὄντι βίων τὸν τοῦ πρεσβυτέρου προεισαγάγωμεν.

Dion 2.7

Plútarchovo explicitní vyjádření pozice těchto párů v sérii má zásadní význam, neboť v kontextu relativní chronologie umožňuje operovat s číselným vyjádřením pořadí párů a ostatním metodám výzkumu poskytuje důvěryhodné zakotvení pro výsledky jejich analýz. Je jistě zajímavé poznamenat, že na rozdíl od Plútarchových referencí nebyly tyto tři pasáže nikdy výrazně zpochybnovány z hlediska jejich autenticity a obecně jsou považovány za nejdůvěryhodnější kritérium výzkumu¹⁹.

2.1.2 Plútarchovy reference

V Paralelních životopisech nalézáme celkem 48 Plútarchových referencí odkazujících na jiné životopisy a dalších šest odkazujících na spisy spadající do série *Moralia*. Těmito referencemi, majícími nejčastěji formu ὡς ἐν τοῖς περὶ ἐκείνου γέγραπται, Plútarchos odkazuje na to, co již dříve o dané věci uvedl v jiném životopise.

¹⁹ Stoltz 1929, 133

Plútarchovo časté odkazování na jiný životopis pravděpodobně úzce souvisí se třemi charakteristikami referencí, které objevil M. Brožek (1963). Za nejdůležitější rys referencí Brožek považuje tu skutečnost, že všechny reference vyjma jediné²⁰ odkazují na životopis hrdiny, který je stejné národnosti jako hlavní hrdina citujícího životopisu. Tedy u římských hrdinů Paralelních životopisů nacházíme reference odkazující vždy jen na životopis jiného Římana a u řeckých hrdinů vždy jen na životopis dalšího Řeka. Druhá charakteristika spočívá v tom, že hrdina citujícího životopisu a hrdina citovaného životopisu žili většinou ve stejné době, přičemž výjimku tvoří jen *Crassus*, který odkazuje na životopis historicky více vzdáleného Marcella. Třetí charakteristikou referencí představuje propojenost citujícího a citovaného hrdiny dle regionální perspektivy, kdy shledáváme, že Athéňané odkazují na jiné athénské hrdiny a obdobný postup je patrný rovněž u spartských hrdinů.

Plútarchovy reference jsou s to upřesnit podobu relativní chronologie Paralelních životopisů prostřednictvím stanovení posloupnostního vztahu mezi citujícím a citovaným životopisem. Druh tohoto posloupnostního vztahu vymezuje sloveso, respektive slovesný čas použitý v referenci. Disponuje-li reference slovesem v budoucím čase, pak je přirozené mezi referencí propojenými životopisy předpokládat posloupnostní vztah „citující životopis byl napsán nebo vydán dříve než citovaný“, je-li sloveso uvedeno v referenci v přítomném čase, posloupnostní vztah ukazuje, že „oba životopisy byly vytvářeny nebo vydány ve stejné době“. Poslední, nejčastější typ posloupnosti představují reference se slovesem v minulém čase, jejichž posloupnostní vztah předpokládá, že „citovaný životopis byl napsán či vydán dříve než citující“. Získaná posloupnost mezi životopisy je podle většiny badatelů přenositelná rovněž na celý pár, neboť se předpokládá, že páry složené z

²⁰ Brožek uvádí pouze jedinou referenci v *Pyrrhovi* 8.5, odkazující na příběh převyprávěný v životopise Scipiona Africana. Druhou římsko-řeckou referencí by mohla být neadresovaná reference v životopisech Římana Caia Graccha (C.Grac 2.2), v níž Plútarchos odkazuje na blíže nejmenované dílo pojednávající o zvyku athénskému politika Kleóna strhávat si při řečnění roucho, přičemž tímto dílem může být míněn životopis řeckého státníka Nikiase (Nik 8.6)

řecké i římské životopisné části mají charakter vnitřně silně propojeného, jednolitého uměleckého díla, jemuž musel Plútarchos v určitý moment plně věnovat svoji pozornost a nemohl přitom pracovat na vytváření finální verze i dalšího páru. Tudíž kupříkladu reference v Per 9.5 odkazující v minulém čase na *Kimóna* stanovuje nejen posloupnostní vztah „*Kimón* byl dříve vytvořený než *Perikles*“, nýbrž také „pár *Kimón-Lucullus* by dříve vytvořen než dvojice *Perikles-Fabius*“.

Aplikuje-li se takto vymezené určení posloupnosti na jednotlivé reference, výslednou soustavu posloupnostních vztahů narušují tři různá seskupení referencí, které namísto jednoznačného posloupnostního vztahu mezi zúčastněnými páry utvářejí jakýsi „bludný kruh“ posloupnosti. Rozporuplná posloupnost těchto tzv. „protichůdných referencí“, disponujících ve všech případech slovesem v minulém čase, lze zachytit jako schéma, v němž životopis A odkazuje na událost popsanou ve dříve napsaném životopisu B, zatímco jiná reference v životopisu B odkazuje na dříve napsaný životopis A nebo případně na dříve napsaný životopis C, který poté další referencí odkazuje na dříve vytvořený životopis A. První dvě seskupení protichůdných referencí vzájemně propojuje dva životopisy: *Timoleona* (Tim 13.10 a 33.4) s *Dionem* (Dion 58.10) a též *Brutův* životopis (Brut 9.9) s *Caesarovým* (Caes 62.8 a 68.7). Poslední seskupení zahrnuje tři páry a tvoří jej dvojice *Theseus-Romulus* odkazující referencemi v Thes 1.4 a Rom 21.2 na *Lykúruga* a *Numu*, *Numův* životopis odkazující v Num 9.15 a 12.13 na *Camilla* a *Camillův* životopis referencující v Cam 33.10 o *Romulovi*. Protichůdné reference u všech tří seskupení dovolují myslet dva různé výklady posloupnosti mezi těmito životopisy – *Timoleon* byl dříve vytvořen než *Dion*, *Caesar* dříve než *Brutus* a *Romulus* dříve než *Camillus* nebo naopak *Dion* byl dříve vytvořen než *Timoleon*, *Brutus* dříve než *Caesar* a *Camillus* dříve než *Numa* a *Numa* ještě dříve vytvořen než *Romulus*²¹.

Zmíněné protichůdné reference oslabují důvěryhodnost všech referencí jakožto kritéria relativní chronologie. Vysvětlení existence protichůdných referencí v Paralelních životopisech proto konstituuje základní prvek každého uceleného

²¹ Ziegler 1949, 263

modelu relativní chronologie, který spoléhá v první řadě na explicitní kritéria výzkumu. V dnešní době registrujeme čtyři hlavní teorie vysvětlující původ protichůdných referencí. Tyto teorie lze nejpřehledněji diferencovat na základě jimi předpokládané doby vložení protichůdných referencí do textu.

První teorie jako jediná předpokládá zakomponování těchto referencí do textu ještě v průběhu Plútarchovy práce na daném životopisu. Existenci protichůdných referencí vysvětluje prostřednictvím Plútarchovy současné přípravné práce na konceptech pro vícero životopisů. Pokud si tedy Plútarchos předpřipravoval materiál pro budoucí životopisy, pak při psaní finální verze určitého životopisu již mohl mít jasnou představu toho, o čem bude psát v následujícím životopise a mohl do vytvářeného životopisu vložit referenci na některý z již „promyšlených“, avšak teprve později dokončených životopisů. Problématické však pro tuto teorii zůstává vysvětlení, proč Plútarchos uvádí všechny protichůdné reference jaksi nelogicky v minulém čase, když u jiných referencí bez obtíží využívá u slovesa přítomného či budoucího času. Rozporuplný slovesný čas v těchto referencích vysvětlují badatelé hájící tuto teorii krátkým časovým úsekem mezi vydáním párů obsahujících protichůdné reference, které mohlo Plútarcha již předem motivovat k uvedení slovesa reference v takovém slovesném čase, který by odrážel časovou perspektivu, v níž bude čtenář daný životopis číst²².

Zbývající tři teorie předpokládají přidání protichůdných referencí do textu v rámci revize provedené až po dokončení daného životopisu, potažmo celého páru. Tyto teorie lze nsnáze diferencovat prostřednictvím jejich odlišného určení délky intervalu mezi dokončením životopisu a vložением reference. Nejkratší interval předpokládá teorie současného vydání více párů Paralelních životopisů najednou, která spatřuje moment vložení protichůdných referencí v rámci revize textu po dokončení většího množství párů v době těsně před jejich hromadnou „publikací“.

Třetí teorie si vysvětluje existenci protichůdných referencí libovolnou pozdější revizí textu provedenou Plútarchem. Kdy k takové revizi mohlo dojít zůstává blíže

²² srv. Pelling 1979 (In Scardagli 1995, 268-285), Valk 1982, 330-337

neurčené. Michaelis (1875)²³ možnost revize zcela vylučoval s tvrzením, že výskyt velkého počtu nesrovnalostí u událostí převyprávěných ve více životopisech naprosto vyloučuje jakoukoliv myšlenku na Plútarchovu revizi textu. Ziegler (1949) provedení pozdější revize nezavrhuje a naopak ji shledává jako přípustnou v kontextu Plútarchovi dostupných exemplářů životopisů. Pelling (1979) považuje částečnou revizi za jedno z možných vysvětlení.

Čtvrtá teorie také předpokládá vniknutí protichůdných referencí do textu prostřednictvím revize, nikoliv však již za doby Plútarchova života, nýbrž později rukou interpolátora. Podle ní tak větší či menší počet referencí nelze autorsky připsat Plútarchovi a v rámci rekonstrukce relativní chronologie je nutné tyto reference vyřadit. Tato možnost se obecně badatelům jeví jako poslední možné řešení, neboť pro ni v textu Paralelních životopisů nenalzáme žádný jednoznačný důkaz.

2.2 Implicitní kritéria výzkumu

Implicitní kritéria definuje Stoltz jako kritéria, která použitím různých metod analýzy obsahu textu poskytují nepřímé důkazy o relativní chronologii. Tato kritéria jsou spjata s podrobnou analýzou textů celé série a jejich struktura je zcela otevřená novým metodickým postupům. Implicitní kritéria mimoto závisí na badatelově interpretaci textu a oproti explicitním kritériím mají daleko více pravděpodobnostní charakter. Poznatky implicitních kritérií podle všeho neumožňují zkonstruování vlastního uceleného modelu relativní chronologie a jejich přínos tak tkví především v ověřování a doplňování toho pořadí, které udávají poznatky explicitních kritérií. Mezi nejvíce využívaná implicitní kritéria patří určení posloupnosti dle stanovení Plútarchova tematického zaměření v určité fázi tvorby životopisů a analýza popisu stejných událostí uvedených ve více životopisech.

²³ c.f. Ziegler 1949, 264

Vlastní kategorii v rámci implicitních kritérií výzkumu tvoří pár Epameinondas-Scipio Africanus, o jehož první pozici v sérii panuje mezi vědci neochvějný konsensus. V textech Paralelních životopisů nenacházíme o přesném umístění tohoto páru žádnou zmínku a ani reference v Ages 28.6 a Pyr 8.5 nezdají být významně nápomocné. Nicméně předmluvy u mnoha životopisných párů a přímá věnování Sossiu Senecionovi v úvodních pasážích tří životopisů dávají tušit, že rovněž první dvojice celé série mohla obsahovat věnování a především delší úvodní předmluvu k Paralelním životopisům jako celku. Jelikož úvodní předmluvu k celé sérii nelze nalézt v žádném z dochovaných životopisů, badatelé předpokládají, že tvořila úvodní část dnes již ztraceného Epameinondova životopisu.

2.2.1 Tematicky zaměřená tvorba Paralelních životopisů

Stanovení tematických spojitostí mezi životopisy nestojí jakožto metodický postup na vlastních pevných základech, neboť spoléhá na již předem určitým způsobem udané pořadí relativní chronologie explicitními kritérii. Z tohoto „akceptovaného“ modelu relativní chronologie vychází a v rámci něj mají také nalezené spojitosti mezi páry svoji platnost.

Nejlépe lze tuto skutečnost demonstrovat na prvním pokusu upravit pořadí párů prostřednictvím nalezení spojitostí mezi páry uskutečněné Theanderem. Theander se pokoušel odhalit spojitosti mezi prvními deseti páry Zieglerova modelu a jak je ukázáno v příslušné podkapitole, jím nalezené spojitosti vykazují značně nesourodý charakter, přičemž nabádají k opatrnosti při použití této metody, neboť spojitosti lze objevit i mezi z hlediska pozice vzdálenými páry.

Tento metodický postup vychází z předpokladu, že se Plútarchos během tvorby na Paralelních životopisech řídil vždy v určitém období nějakým plánem a jeho výběr hrdinů nebyl veden náhodně, nýbrž soustřeďoval se na určité téma a postupně vyobrazoval hrdiny propojené regionální či časovou perspektivou, určitou prožitou událostí či provedeným činem. Potvrzení tohoto předpokladu spatřují

mnozí badatelé v předmluvách k párům, v nichž Plútarchos obecněji pojednává o zásadách, podle nichž dále řídil svoji aktuální tvorbu²⁴.

Na jisté Plútarchovo tematické zaměření během tvorby Paralelních životopisů poukazuje studie J. Geigera, který ve spisech *Moralia* analyzoval četnost jmenování řeckých a římských hrdinů Paralelních životopisů, přičemž objevil překvapivou skutečnost, že osobnosti helenistického období jako Agis, Kleoménes, Demetrios, Eumenes, Pyrrhos a jejich římské protějšky v páru, bratři Gracchové, Antonius, Sertorius a Marius, jsou ve spisech *Moralia* komparativně daleko méně jmenováni než ostatní hrdinové Paralelních životopisů.²⁵ Konrad interpretuje tyto poznatky o nižším počtu jmenování zmíněných hrdinů jako určité hledisko, které by mohlo vypovídat o pozdní době vytvoření párů se těmito hrdiny.

Van der Valk se při stanovení Plútarchova tematického zaměření při tvorbě Paralelních životopisů zaměřil na odhalení „primárně vybraného hrdiny“, kvůli kterému začal Plútarchos životopisný pár vytvářet. Odhalil přitom Plútarchovo „patriotské zaměření“ u prvních čtyř párů, když za předlohu u prvních dvou párů shledává oba řecké hrdiny pocházející z blízkých Théb a u třetího a čtvrtého Římany, kteří se zasloužili o blaho jeho vlasti. U párů na 6.-10. místě diagnostikoval Plútarchovo zaměření na „zákonodárce, zakladatele měst a státníky“. Stadter a Konrad dále vycházeli z Jonesova a van der Valkova modelu a tyto modely dále upřesnili dle nalezených spojitostí mezi páry.

2.2.2 Srovnání stejných událostí popsaných ve více životopisech

V rámci analýzy stejných událostí popsaných ve více životopisech lze rozlišit snahu vyjevit dílčí posloupnost mezi dvěma životopisy a pokusy potvrdit delší

²⁴ srv. Van der Valk 1982, 318-319; Duff 1999, 13-51: Duff oproti tomu hájí stanovisko, že působnost i obecněji pojatých předmluv se váže pouze na vlastní pár, který ji obsahuje a argumentuje proti snahám vnímat tyto předmluvy jako jakési tematické úvody pro větší počet životopisů

²⁵ srv. Geiger 1981 (In Scardigli 1995, 165-177)

časový interval mezi vytvořením určitých související s rozdílnou úrovní momentální informovanosti.

Stoltz využívá analýzu stejných událostí v různých životopisech jako metodický postup především proto, aby ukázal, že nesrovnalosti v popisu událostí u životopisů vylučují možnost jejich vytvoření ve stejném či blízkém období. Pelling i van der Valk toto přesvědčení odmítli a na líčení stejných událostí ukázali, že jejich rozdílné podání může být zapříčiněno Plútarchovou *uměleckou snahou*, která v každém životopise sleduje jiné záměry a podle nich si události také interpretuje. Valk dále na základě analýzy stejných událostí v Brut 20 a Caes 68 upřesňuje posloupnost mezi těmito životopisy, neboť Brutova verze příběhu o tragickém osudu básníka Cinny se mu zdá delší a detailnější, což charakterizuje jako znak toho, že Plútarchos popisoval daný příběh v životopisech vůbec poprvé. Tuto svoji tezi však opouští v případě popisu stejných událostí v Rom 22.1-2 a Cam 32.6-7, u nichž je podle jeho názoru důležité zohlednit, že detailnější popis v *Camillovi* způsobuje větší důležitost dané události pro hlavního hrdinu. Podle svého výkladu tedy ani sám Valk netrvá na obecné platnosti své teze, že „detailnější popis události je způsoben jejím prvotním uvedením“.

Druhé využití tohoto metodického postupu reprezentuje Pellingova teorie Plútarchova „postupného nabývání znalostí“ u římských životopisů. Tato teorie vychází z předpokladu, že Plútarchos si během svého života nevytvořil dostatečné povědomí o událostech spjatých s římskou historií a příbězích dokreslujících charaktery římských hrdinů, a byl proto nucen v průběhu své práce na římských životopisech zpracovávat nové zdroje informací, přičemž postupem času se zvýšená informovanost odrazila na větší přesnosti a detailnosti popisu událostí. Pelling na základě „očekávatelného uvedení“ určitých informací v textu *Luculla s Ciceronem* - které by Plútarchos v těchto dvou životopisech velmi pravděpodobně uvedl, pokud by ji býval byl znal - dochází k přesvědčení, že Plútarchovy znalosti se výrazně zvýšily v období mezi napsáním Lucullova a Ciceronova životopisu a později napsanými římskými životopisy z období římské republiky.

Pellingův metodický postup se zdá být využitelný jen u římských životopisů, neboť v případě řeckých hrdinů je předpokladatelná Plútarchova dlouhodobá obeznámenost s událostmi a anekdotami ze života hrdinů, přičemž případný přírůstek znalostí by v jejich případě byl pravděpodobně velmi obtížně interpretovatelný jako informace získaná studiem nových materiálů a ne jako již Plútarchovy známý, avšak teprve v daný moment použitý poznatek. Jelikož žádnou další dobově propojenou, mnohačetnou skupinu římských hrdinů v Paralelních životopisech nenalzáme²⁶, zdá se, že tento metodický postup nebude mít v Paralelních životopisech dalšího uplatnění.

²⁶ zbývajících několik dvojic či trojic dobově spjatých hrdinů řadí explicitní kriteria vzájemně velmi blízko sebe - výjimku tvoří jen životopisy Sully a Gaia Maria

III. Přehled teorií

Již bezmála dvě stě let uplynula od doby, kdy A. Lion poprvé tematizoval relativní chronologii Paralelních životopisů a pokusil se v díle „*Commentatio de ordine quo Plutarchus vitas scripterit*“ (1819) vytvořit první model relativní chronologie, přiřazující pořadí všem třiadvaceti párům, podle toho, jak byly Plútarchem vytvořeny. Po tomto díle následovaly další práce v podání C. T. Michaelise, A. Schmidta a J. Muhla, které rovněž nabízely svůj pohled na možnou podobu pořadí. Metodické postupy výzkumu těchto badatelů z období tzv. „*Quellenforschung*“ se však nedokázaly vyrovnat s problematickou existencí protichůdných referencí v textu a všeobecně ji řešily odmítáním pravosti většího či menšího počtu Plútarchových referencí²⁷, a tedy vyřazením jimi udávaných poznatků z vlastního výzkumu. C. Stoltz na příkladu modelů Michaelise a Muhla, preferujících primárně poznatky získané zkoumáním implicitních kritérií, přesvědčivě demonstroval, že jimi použité metody nejsou důvěryhodné a nepřinášejí vědecky akceptovatelné výsledky²⁸.

3.1 Mewaldtova teorie současného vydání více životopisů najednou

J. Mewaldt se při výzkumu relativní chronologie primárně zaměřil na analýzu explicitních kritérií, přičemž na rozdíl od svých předchůdců hájil autenticitu všech Plútarchových referencí. V článku „*Selbstcitate in den Biographieen Plutarchs*“ (1907) podal Mewaldt své vysvětlení původu problematických protichůdných referencí založené na předpokladu současného vydání více životopisů najednou. Toto vysvětlení v upravené formě dodnes tvoří jeden z hlavních způsobů objasňování existence protichůdných referencí.

²⁷ Stoltz 1929, 6 a 96; Mewaldt 1907, 566-7: např. Michaelis odmítá uznat pravost hned 22 referencí

²⁸ Stoltz 1929, 96-123

Mewaldtovo přesvědčení o autenticitě Plútarchových referencí vyplývá z jejich výskytu nejen v životopisech, ale také v Moraliích. Mimoto podle něj reference v životopisech jsou natolik spjaté s textem²⁹, že je nelze jednoduše oddělit tak, aby nedošlo k významnému poškození celé věty. Plútarchovo využití referencí napříč jeho díly a jejich spjatost s textem představují podle Mewaldta natolik pádné důvody proto, aby jejich autenticita nebyla zavrhována.

Jelikož je však celková integrita, a tím i důvěryhodnost referencí významně narušena výskytem protichůdných referencí, spatřuje jako hlavní úkol nutnost vysvětlit okolnosti jejich možného proniknutí do textu. V kontextu protichůdných referencí Mewaldt nejprve zvažuje možnost, zda Plútarchos mohl u některých životopisů provést jejich druhé vydání a při revizi nevložit do textu novou referenci za tím účelem, „aby celou sérii ještě těsněji propojil“³⁰. Při tomto postupu by byl objasněn problém, proč protichůdné reference namísto vyjevení vztahu „dříve napsaný – později napsaný“ životopis, vytvářejí jen jakési bludné kruhy. Myšlenku druhé revize životopisů však Mewaldt odmítá v souladu s Michaelisovým tvrzením, že při výskytu velkého počtu nesrovnalostí mezi jednotlivými texty životopisů, obsahujícími protichůdné reference, se zdá být myšlenka pozdější revize zcela absurdní³¹.

Odmítnutí myšlenky Plútarchovy pozdější revize u životopisů vedlo Mewaldta k navrhnutí nové alternativní teorie, která vysvětluje původ protichůdných referencí v životopisech na základě společného publikování těchto životopisů ve stejný čas. Vychází přitom z předpokladu, že pokud by Plútarchos revidoval životopisy více Řeků nebo Římanů naráz, mohl do nich jednoduše vložit reference tak, aby na sebe vzájemně odkazovalo více životopisů, a tím bylo znemožněno stanovení posloupnostního vztahu mezi nimi. Do jedné skupiny ve

²⁹ např. Caes 62.8, Cras. 11.9, Mari 10.12

³⁰ Mewaldt 1907, 567-8

³¹ Mewaldt jako příklad nedokonalosti textu uvádí synkresis 2.10 u páru Nikias – Crassus, kde Plútarchos vypráví o Crassovi úplně nový příběh, který by dle Mewaldta měl být v případě revidování textu zakomponován do Crassova Životopisu. O tom, že se může jednat o autorovu specifickou techniku psaní neuvažuje. Více o účelu uvedení nových událostí v synkresis: Pelling 1997, 228-250; Duff 1999, 243-286

stejně době vytvářených životopisů zařazuje Mewaldt páry Dion-Brutus, Alexander-Caesar, Aemilius-Timoleont a Agesiláos-Pompeius. Potvrzení své teorie u této skupiny životopisů nachází ve skutečnosti, že mezi těmito osobnostmi lze snadno nalézt historickou spojitost a představit si výhody plynoucí z možného využití stejných zdrojů při tvorbě životopisu.³²

Teorii současného vytváření životopisů Mewaldt podporuje další koncepcí, která přisuzuje speciální funkci těm životopisům, které obsahují věnování³³ Sossiu Senecionovi. Na příkladu věnování v Dionově životopisu Mewaldt postuluje, že životopisy s věnováním lze chápat jako díla otevírající vždy celou novou řadu životopisů. Vyhotovené životopisy podle Mewaldta nebyly posílány Sossiovi ihned po svém dokončení, ale po více párech najednou a právě páry s věnováním plnily v tomto seskupení funkci uvádějího životopisu. Informace o přesném pořadí vytvoření v úvodu páru Dion-Brutus je pro Mewaldta jen dalším potvrzením této teorie.

V úvodní pasáži životopisu Aemilia Paula označuje Plútarchos adresáta věnování pouze ve druhé osobě („σοι“) a nikoliv jmenovitě. Mewaldt zvláštnost tohoto nepřímého věnování spojuje se skutečností, že Dionův a Aemiliův životopis jsou v rámci svého páru vzájemně propojeni protichůdnými referencemi. Pár Dion-Brutus plní funkci úvodní dvojice pro ve stejnou dobu publikované páry Alexander-Caesar, Aemilius-Timoleon a Agesiláos-Pompeius. Plútarchos v úvodu *Diona Sossia* již jednou jmenovitě oslovuje, proto si mohl podle Mewaldta u dalšího páru stejné řady vystačit jen s jeho oslovením ve druhé osobě. Životopisy Diona a Timoleona tudíž musely být vytvořeny ve stejnou dobu nebo jen nedlouho po sobě tak, aby mohlo dojít k oslovení adresáta pouhým „ty“ a bylo přitom jasné, o koho se jedná³⁴. Pár Aemilius-Timoleon tudíž zaujímá v Mewaldtově relativní chronologii místo

³² Mewaldt 1907, 569

³³ Věnování se nachází ve čtyřech různých pasážích Paralelních životopisů, přičemž ve formě „ω Σόσιε Σενεκίων“ jej nalzáme v Demo 1.1, Thes 1.1 a Dion 1.1 a „ω Σόσιε“ v Demo 31.7

³⁴ Mewaldt 1907, 570

ihned za dvanáctým párem Dion–Brutus a až za ním následuje pár Alexander–Caesar a po něm díky referenci v budoucím čase pár Agesiláos–Pompeius.

Druhou skupinu životopisů publikovanou ve stejné době tvoří podle Mewaldta páry Lykúrgos–Numa, Theseus–Romulus a Themistokles–Camillus, které jsou vzájemně rovněž propojeny protichůdnými referencemi. Problematická posloupnost této skupiny způsobená protichůdnými referencemi lze znovu vyřešit předpokládáním stejné doby jejich publikování, přičemž věnování Sossiovi v Thes 1.1 poukazuje na funkci páru Thes–Rom jakožto úvodního páru této řady. Mewaldt se rovněž pozastavuje nad úvodní kapitolou v *Theseovi*, která se zdá odporovat jím stanovené a odůvodněné posloupnosti těchto párů ve formě Theseus–Lykúrgos–Themistokles. Při analýze pasáže v Thes 1.4 však míní, že tvar slovesa $\epsilon\kappa\delta\acute{o}\nu\tau\epsilon\varsigma$ v aoristu „souhlasí také s tím (přesvědčením), že *Lykúrgos* a *Theseus* byli vydání současně“.³⁵

Poslední, třetí ve stejném čase vznikuvší skupinu životopisů, také charakterizují vzájemné protichůdné reference a tvoří ji dva páry: Coriolanus–Alkibiades a Nikias–Crassus.

Mewaldtova výsledná relativní chronologie Paralelních životopisů respektuje posloupnostní vztahy udávané referencemi a ty dopřirazuje mezi páry s Plútarchovým přímým stanovením jejich pořadí. Kromě již dříve určeného pořadí první skupiny stejně vydaných životopisů na 12.–15. místě, dosazuje druhou skupinu na 7.–9. místo a dalším životopisům přiřazuje takové pořadí, které podle něj nejvíce odpovídá vztahům vyplývajícím z referencí. Mewaldtův model relativní chronologie má tuto podobu³⁶: 1. Epa–Sci, 2. Pel–Marc, 3. Sol–Publ, 4. Kim–Luc, 5. Demo–Cic, 6. Fil–Flam, 7. Thes–Rom, 8. Lyk–Num, 9. Them–Cam, 10. Per–Fab, 11. Lys–Sul, 12. Dion–Brut, 13. Aem–Tim, 14. Alex–Caes, 15. Ages–Pomp, 16. Ari–Cato st., 17. Fok–Cato ml., 18. Agi/Kleo–T./G.Grac, 19. Deme–Ant, 20. Cor–Alk, 21. Nik–Cras, 22. Sert–Eum, 23. Pyr–Mari.

³⁵ srv. Mewaldt 1907, 572 a Stoltz 1929, 73–75: kde je tato interpretace zmíněné pasáže jednoznačně odmítnuta

³⁶ Mewaldt 1907, 575–6 U čtvrtého a šestého páru a dvojic na 18.–23. místě vyjadřuje nejistotu ohledně jejich umístění a považuje je za pouze přibližně určitelné

3.2 Stoltz

C. Stoltz v díle „*Zur relativen Chronologie der Parallelobiographien Plutarchs*“ (1929) analyzoval jednotlivé Plútarchovy reference, přičemž definoval jazyková kritéria posuzující jejich autenticitu.

Z celkového počtu 48 referencí v Paralelních životopisech odkazujících na jiné Paralelní životopisy a šesti dalších referencí³⁷ odkazujících na spisy *Moralia*, Stoltz určil za Plútarchovi nejsnáze autorsky přiřaditelné, celkem šestnáct referencí. Ty lze rozdělit do čtyř skupin podle jejich určujícího kritéria. První skupina se vyznačuje vůbec nejvyšší mírou autorské autenticity a tvoří ji devět referencí³⁸ disponujících *přísudkem v první osobě*. Reference ve větách s přísudkem v první osobě podle Stoltze přímo ukazují na Plútarchovo autorství, přičemž „pravost těchto referencí lze brát jako vcelku samozřejmou záležitost, o níž není třeba diskutovat“³⁹.

Obdobně neoddiskutovatelnou autenticitu Stoltz připisuje také druhé skupině referencí, které odkazují na v době svého vložení stále ještě nedokončené spisy, jejichž dokončení a publikování Plútarchos plánoval teprve v budoucnu. Do druhé skupiny referencí podle Stoltze spadají celkem čtyři citace: *Caes 35.2* a *Mari 29.12 s tvarem přísudku ve futuro*, odkazující na Plútarchovo plánované vydání *Pompeiova*, respektive *Metellova* životopisu, a *Caes 45.9* a *Nik 11.2 s přísudkem v přítomném čase*. Reference v *Caes 45.9* patří zároveň také do první skupiny a její pravost je tím o to více potvrzena. Prostudování reference v *Nik 11.2* věnuje Stoltz souvislejší pozornost. Tvrdí, že je-li tato reference autentická, pak při psaní *Nikiova* životopisu Plútarchos pracoval současně i na *Alkibiadovi*. Současné vytváření více životopisů však podle něj nemusí automaticky znamenat, že u těchto životopisů došlo také k publikování ve stejné době, jak se domnívá Mewaldt. *Alkibiades* nemusel být vydán ihned po *Nikíovi* – sloveso *γραφομένοις* může podle Stoltze poukazovat také na

³⁷ Brut 25.6, Cam 19.3, 19.6 a 19.12, Rom 15.7, Dion 2.7

³⁸ Caes 45.9, Caes 62.8, Cor 33.6, Per 22.4, Thes 1.4, Rom 15.7, Cam 19.3, Lys 17.11 a Ant 69.2

³⁹ Stoltz (1929) 16; „Die Echtheit dieser Hinweise darf wohl als eine ziemlich selbstverständliche Sache betrachtet werden, die nicht diskutiert zu werden braucht“.

existenci jakési Plútarchovy přípravné práce či konceptu („ὕπομνήματα“) budoucího Alkibiadova životopisu, k jehož zpracování mohlo dojít teprve později. Stoltz přitom odmítá Michaelisův názor zpochybňující možnost vytvoření *Nikiase* a *Alkibiada* ve stejnou dobu z důvodu příliš velkého počtu totožných událostí popsanych v obou životopisech⁴⁰, neboť podle jeho názoru se Plútarchos při rozdělování událostí do jednotlivých životopisů neřídil určitým systémem, který by předem stanovoval, v jakém životopisu bude určitá informace uvedena a ve kterém bude naopak chybět. Naopak mohla-li určitá událost podle Stoltze osvětlit charakter většího počtu hrdinů, pak o ní Plútarchos pojednal ve více životopisech.

Třetí typ autentických referencí představují ty reference, které jsou *s okolním textem* natolik *pevně propojeny*, že lze prakticky vyloučit možnost jejich pozdějšího neautorského začlenění do textu. Patří sem reference v Mari 10.3 a Mari 6.4, u nichž by vynechání části věty s referencí znamenalo významovou destrukci celého zbytku věty a další dvě reference v Num 9.15 a Rom 21.1, kde z použitých jazykových prostředků „ὄσα καὶ πυθέσθαι καὶ φράσαι θεμιτόν“ a „ὄσα καλῶς εἶχεν“ lze podle Stoltze přesvědčivě určit, že se jedná o věty, v nichž mluví sám Plútarchos.

Poslední čtvrtou skupinu tvoří ty reference, které *neobsahují přesnou informaci, na které dílo odkazují*. Do této skupiny patří dvě reference spadající již do první skupiny (Ant 69.2, Lyk 17.11) a reference v Alk 13.9 a Fok 29.1. Tyto explicitně neadresované reference se zmiňují pouze o tom, že o dané věci již bylo pojednáno „jinde“. Stoltz je toho názoru, že reference bez udání citovaného životopisu nebo spisu *Moralíí* musí být pravé, neboť jako do textu náhodně zakomponovaná poznámka čtenáře by jinak postrádaly jakýkoliv smysl. Vychází přitom z přesvědčení, že čtenář by se při vytváření poznámky nepochybně snažil zachytit, *kde*, tj. v kterém díle se ono paralelní místo nachází.⁴¹ Celkem tedy o dvaceti referencích, odkazujících v šestnácti případech na Životopisy a čtyřikrát na *Moralia*, lze s velkou mírou pravděpodobnosti tvrdit, že je do textu vložil sám Plútarchos.

⁴⁰ Stoltz 1929, 17

⁴¹ Stoltz 1929, 21

Definování možných kritérií potvrzujících autenticitu u zbývajících 34 referencí již naráží na podstatně větší složitosti a Stoltz v jejich kontextu počítá s nižší mírou pravděpodobnosti jejich autenticity. Stoltzovo univerzální kritérium pro ověření autenticity reference zní takto: „Referenci musíme považovat za tím pravděpodobněji autentickou, čím přirozeněji a propracovaněji pasuje do příslušné pasáže textu a čím víc jej rozvíjí“⁴². Musí tedy fungovat jako jeho tvořivá a jednotící část zároveň. Naopak do textu proniknuvší, neautentická poznámka by měla působit více či méně jako vytržená z kontextu a vůči okolnímu textu stát jaksi „osamoceně“.

V souvislosti s tímto univerzálním kritériem identifikuje Stoltz jako motiv Plútarchova častého vkládání referencí snahu o „zakončení dané pasáže textu“. Reference tedy fungují jako svého druhu přechodové fáze a s touto hypotézou koresponduje rovněž skladba vět, jichž jsou reference součástí. Věty obsahující referenci často začínají spojením „αλλα-μὲν“⁴³, „ταῦτα μὲν οὖν“⁴⁴ a „περὶ μὲν οὖν τούτων“⁴⁵, a tím podle Stoltze vykazují „charakter s kontextem logicky a psychologicky spjatých přechodových fází, a to je činí velmi pravděpodobně autentickými“⁴⁶. Přirozené pasování do kontextu se mu zdá být určujícím faktorem pravděpodobné autenticity v případě referencí ve Fab 19.2, Fil 8.4, Pomp 16.8 a Per 9.5, které ve svém kontextu srovnávají hlavního hrdinu s dalším hrdinou, jemuž Plútarchos již dříve vytvořil životopis, a proto se Stoltzovi zdají tyto reference být „přirozené a zdůvodněné, tak, jako by byly nesmyslné a zbytečné, když bychom je vnímali jako interpolované poznámky“.⁴⁷

U zbývajících osmnácti referencí nenalézá Stoltz možnost zařadit je podle určitého kritéria do většího celku a při přezkoumávání důvodů jejich problematizované autenticity postupuje jednotlivě od jedné ke druhé. Hlavní důkaz

⁴² Stoltz 1929, 23: “Es ist selbstverständlich, dass je natürlicher und geschmeidiger sich ein Hinweis dem Zusammenhange anschliesst und je mehr als ein organisches Glied in der Darstellung erscheint, desto grösser muss die Wahrscheinlichkeit seiner Echtheit sein.“

⁴³ Caes 45.9, Mari 29.12, Dion 2.7, Nik 28.4, Num 12. 13

⁴⁴ Tim 13.10, Per 22.4, Cam 19.12, Cato ml. 54.10

⁴⁵ Lyk 17.11, Alk 13.9, T.Grac 21.9

⁴⁶ Stoltz 1929, 30

⁴⁷ Stoltz 1929, 39-40

autentičnosti je podle Stoltze primárně konstituován přirozeným pasováním do kontextu u referencí v Cato ml.1.1, Kleo 45.9, Pyr 8.5, Cato ml.73.6, Thes 36.2, Ages 4.3, C.Grac 31.6, Thes 27.8, Thes 29.4., Cato st.12.4 , Cato ml. 22.4. Naopak charakter zakončení pasáže textu, a tedy jakési přechodové fáze lze vysledovat v referencích v Caes 68.7, Cras 11.11, Kleo 33.5, Ages 28.6, Fab 22.8, Ages 20.9 a Caes 59.4. Z analyzovaných 51 referencí žádná neposkytuje dle Stoltzých kritérií dostatečné důvody, aby bylo možné některou z nich prohlásit za do textu proniknuvší interpolovanou poznámku. Naopak u všech existují více či méně pádné důvody pro jejich posuzování jako autentických Plútarchových referencí.⁴⁸

Poslední tři reference identifikuje Stoltz jako pochybné a není jistě náhodou, že se jedná o reference připadající do skupiny protichůdných referencí. V případě referencí v Cam 33.10 a Dion 58.10 však Stoltz konstatuje, že se podstatným způsobem váží ke kontextu vyprávění a pouze reference v Brut 9.9 může budít zdání, že stojí vůči okolnímu textu osamoceně a je interpolovanou poznámkou⁴⁹.

Stoltz se dále zabývá vysvětlením vzniku protichůdných referencí v Paralelních životopisech. Tyto tři reference obsahují sloveso γέγραπται v perfektu a při snaze o vyjevení posloupnosti mezi životopisy vytvářejí pouze jakýsi bludný kruh posloupnosti. Mewaldt se pokoušel vyřešit tento problém tím, že zpochybnil význam minulého času u tohoto slovesa v protichůdných referencích a navrhoval, že tímto tvarem může být označována i situace, kdy byl citovaný životopis pouze naplánován nebo bylo teprve započato s jeho tvorbou⁵⁰. Stoltz zmíněné pojetí odmítá, neboť v případě plánovaného nebo ještě rozpracovaného životopisu by Plútarchos mohl snadno uvést sloveso ve tvaru budoucího nebo přítomného času tak, jak to činí u referencí v Caes 35.2 a 45.9. Podle Stoltze tedy není možné, aby sloveso v

⁴⁸ Stoltz 1929, 55

⁴⁹ Stoltz 1929, 57

⁵⁰ Stoltz 1929, 61: Stoltz si je vědom toho, že pokud by byl slovesný čas u slovesa γέγραπται relativizován, u referencí by obecně přestalo být možné postihnout posloupnost mezi citujícím a citovaným životopisem. Více o relativizaci Plútarchova použití slovesného času u referencí: srv. Pelling (1995) 277-285

jednoznačně minulém čase mohlo poukazovat na dílo, k jehož vytvoření mělo teprve dojít a domnívá se, že je nutné hledat jiné vysvětlení.

Možnost přidání některých protichůdných referencí do textu v rámci Plútarchovy pozdější revize Stoltz odmítá, neboť po revizi v životopisech nenachází žádné stopy a naopak objevuje mezi životopisy mnoho textových nesrovnalostí, které by Plútarchos v rámci případné pozdější revize jistě byl býval opravil.

Podle Stoltze Plútarchos věnoval každému z párů samostatnou knihu (βιβλίον)⁵¹. Každý jednotlivý pár podle něj také dává jasně najevo již svojí vnitřní skladbou – úvodem k celému páru (*proomium*), dvěma životopisnými částmi a závěrečným srovnáním (*synkresis*) – charakter ucelené jednotky. „Pokud životopisný pár tvořil samostatnou knihu a v rámci své vnitřní skladby se jeví ucelený...pak je jistě nejpřirozenější si představit, že Plútarchos vytvářel páry postupně jeden po druhém“⁵². Zcela absurdní je dle Stoltze představa, že by Plútarchos mohl v jedné chvíli pracovat na osmi různých životopisech, jak předpokládá Mewaldt u jedné ze svých skupin současně vydávaných životopisů. Své přesvědčení Stoltz argumentuje slovy, že „ten, kdo vnímal napsání životopisu jako osobní setkání s popisovanou osobností (Aem1.1),...při své práci nemohl natolik tříštit své zájmy, aby v jedné chvíli pracoval na osmi životopisech najednou“. Mewaldtovu teorii uvádějící funkce životopisu s věnováním dále odvrhuje s tím, že každý úvod životopisu se vztahuje jen k tomu životopisu, ve kterém se nachází. Druhé možné vysvětlení původu referencí – teorii simultánního vydávání více životopisů – Stoltz neshledává jako důvěryhodnou. Za možný naopak považuje postup, kdy Plútarchos současně pracoval na přípravě více konceptů životopisů, které pojednávaly o hrdinech žijících ve stejné době. Tuto svojí myšlenku Stoltz již nijak dále nerozvádí.

Posloupnostní vztahy udané referencemi lze podle Stoltze vnímat jen jako obecné informace o tom, že určitý pár byl *napsán* dříve než jiný. Reference podle něj nezprostředkovávají žádnou informaci, která by se týkala doby vydání životopisu. Je

⁵¹ Stoltz 1929, 64: Stoltz se v této souvislosti odvolává na pasáže obsahující slovo βιβλίον (Per 2, Demo 3, Alex 1, Deme 1)

⁵² Stoltz 1929, 65

možné, že ty z životopisů, které byly napsány mezi prvními, mohly být také mezi prvními publikovány, avšak z reference jako takové potvrzení této domněnky nijak nevyplývá. Zcela výjimečně lze jen v pasáži Thes 1.4 nalézt Plútarchovo vyjádření o již vydaném (ἐκδόντες) páru Lykúrgos-Numa v době autorovy práce na předmluvě k páru Theseus-Romulus.

Při srovnání *Bruta s Caesarem* a *Diona s Timoleonem*, které obsahují protichůdné reference, dochází Stoltz k přesvědčení, že v popisu stejných událostí u těchto životopisů existují významné rozdíly. Argumentuje přitom závěrečnou částí Caesarova životopisu (Caes 62-69), z níž podle něj jasně vyplývá, že „Plútarchos nepředpokládal, že by čtenář...krátce předtím četl Brutův životopis“⁵³, neboť pak by na závěr Caesarova životopisu opětovně nekládal pasáž pojednávající o Brutově smrti, kterou již předtím detailně popsal v *Brutovi*. Pokud měly být tyto dva životopisy napsány krátce po sobě, pak by podle Stoltze bylo očekávatelné daleko racionálnější rozdělení popisovaných událostí než to, které v nich skutečně nacházíme. U *Diona a Timoleona* přičítá Stoltz odlišné převyprávění příběhu o Hiketově podílu na vraždě Dionových blízkých Plútarchovu zapomenutí první verze převyprávěného příběhu, a proto mezi napsáním těchto dvou životopisů musela existovat delší časová prodleva.

Není-li žádná z teorií s to vysvětlit původ protichůdných referencí, je podle Stoltze nutné zaměřit se na přesné vyobrazení posloupnosti v té podobě, v jaké je zmíněné tři reference udávají v kontextu slovesa v minulém čase. Minulý čas u těchto referencí znamená, že pasáže, na něž odkazují, musely být již v době vložení reference napsány. Doslovná interpretace posloupností protichůdných referencí v jejich minulém čase vede Stoltze k hypotéze, že Plútachos zpracovával inkriminované životopisy po etapách. V případě *Bruta* a *Caesara* tedy podle něj musely být nejdříve vytvořeny kapitoly 1 až 61 v *Caesarovi* tak, aby reference v Brut 9.9 mohla vůbec odkazovat na citovanou pasáž v *Caesarovi*, poté musel být kompletně sepsán *Brutus* (dle reference v Caes 62.8) a následně poslední část *Caesara*

⁵³ Stoltz 1929, 80

tak, aby v ní mohl Plútarchos odkazovat na závěrečnou pasáž Brutova životopisu (Caes 68.7). Zmíněný postup Plútarchovy práce se však Stoltzovi nezdá být možný kvůli příliš velkému počtu nesrovnalostí v popisu stejných událostí uvedených v obou životopisech, a proto své zkoumání uzavírá tezí, že reference v Brut 9.9 nebyla přidána do textu při etapovém stylu práce na obou životopisech, ale teprve později po kompletním dokončení *Caesara*⁵⁴.

Totožný problém při postupu Plútarchovy tvorby identifikuje také u protichůdných referencí v *Dionovi* a *Timoleonovi*. I zde reference udávají svým minulým časem prvotní vytvoření Dion až do kapitoly 58 (Tim 33.10), poté došlo ke kompletnímu sepsání *Timoleonta* a až následně k finálnímu dokončení *Diona* (Dion 58.10). Při takovém postupu práce se zdá být vyloučené, aby si Plútarchos při vložení reference o Hiketasově osudu do závěrečné kapitoly Dionova životopisu nepamatoval, že v *Timoleonovi* jeho osud vůbec nezmínil. Z tohoto důvodu Stoltz opětovně usuzuje, že reference v Dion 58.10 byla do textu přidána až zpětně ve chvíli, kdy již byl pár Aemilius-Timoleon kompletně dokončen. Pokud by Plútarchos ihned nedeslal dokončený pár Dion-Brutus a vyčkával na dopsání dalších tří dvojic a teprve poté přidal do textu zmíněné dvě protichůdné reference, bylo by dle Stoltze nutné přijmout Mewaldtovo hledisko, že γέγραπται se významově může vázat k ještě nenapsaným životopisům. Takovéto pojetí však Stoltz již dříve zavrhl, a proto jeho závěrečné stanovisko k protichůdným referencím zní, že původně nemohly být napsány v takové podobě, v jaké jsou dnes součástí textu, neboť analýza možných vysvětlení jejich původu ukázala, že v této podobě nejsou Plútarchovi jednoduše připsatelné. Původně tyto reference snad mohly obsahovat sloveso v přítomném čase, čímž by se odbouralo jejich problematické působení na integritu referencí. Jako poslední možnost Stoltz shledává pojmání těchto referencí jakožto interpolací, které je nutné vyškrtnout. Sám se však takového kroku obává, neboť si je vědom toho, že ačkoliv se může odstranění zmíněných protichůdných referencí jevit jako

⁵⁴ Stoltz 1929, 88

opodstatněné díky nemožnosti vysvětlit si jejich existenci v textu, o žádné z těchto referencí současně nelze s jistotou říci, že skutečně má charakter interpolace.

V závěrečné části své práce Stoltz ověřuje dominantní postavení posloupnostních vztahů získaných z referencí vůči poznatkům implicitních kritérií ve studiích Michaelise a Muhla. U případů, kdy se jejich podání relativní chronologie přidrží implicitních kritérií na úkor explicitních, ukazuje, že jimi používané metody výzkumu nejsou důvěryhodné a jimi získané výsledky nejsou schopny žádným svým poznatkem zpochybnit posloupnosti získané analýzou referencí. Ujištění se v důvěryhodnosti posloupností z referencí vede Stoltze k rozdělení 29 posloupnostních vztahů⁵⁵ do skupin podle množství indicií, které je potvrzují⁵⁶. Stoltz se sám nepokouší o vytvoření modelu relativní chronologie Paralelních životopisů a ponechává tuto otázku výzkumům jiných badatelů. Plútarchem explicitně uvedené pořadí párů přitom považuje za nejdůvěryhodnější údaj pro určení relativní chronologie a o páru Epameinondas-Scipio soudí, že pravděpodobně tvořil první pár série, zatímco Theseus-Romulus pár poslední.

3.3 Ziegler

K. Ziegler se ve svém dnes již klasickém díle „*Plutarchos von Chaironea*“ vyjadřuje rovněž k otázce relativní chronologie Paralelních životopisů. Při jejím určování spatřuje Ziegler oporu především v explicitních kritériích výzkumu, ačkoliv si je vědom obecného zpochybnění důvěryhodnosti referencí, které způsobují protichůdné reference. Ziegler se proto zaměřuje na zhodnocení tří různých

⁵⁵ Stoltz 1929, 97-98: Stoltz do výzkumu zahrnuje jen 38 referencí, neboť nepočítá tři pochybné protichůdné reference a všechny ty, které odkazují na nedochované či samostatné životopisy a moralia. U zbývajících referencí identifikuje, že jen 29 z nich skutečně udává jedinečnou posloupnost mezi životopisy. V šesti dalších případech dvě reference u jednoho životopisu odkazují na jiný životopis, u čtyř referencí oba životopisy v páru referencují jiné dva životopisy stejného páru a v případě Nik 11.2 a Alk 13.9 na sebe reference odkazují v budoucím, respektive minulém čase a udávají tedy stejnou posloupnost.

⁵⁶ První ze čtyř Stoltzových skupin tvoří dvě posloupnosti, které jsou zprostředkovány dvěma referencemi. Druhá skupina zahrnuje sedm posloupností udávaných jedinou referencí, které dále nepřímou podporují další reference. Třetí skupina obsahuje pět posloupností udávaných jedinou referencí, kterou lze ovšem považovat za jistě autentickou a do poslední čtvrté skupiny připadá osm posloupností udávaných rovněž jednou referencí, kterou však podle Stoltzových kritérií authenticity lze považovat jen za pravděpodobně pravou.

vysvětlení původu protichůdných referencí. Mewaldtova teorie společného vydání více životopisů najednou se Zieglerovi zdá být přípustným řešením, avšak přiklání se v této věci spíše k jeho kritice provedené Stoltzem. Jeden z nejpřesvědčivějších argumentů této kritiky Ziegler spatřuje ve Stoltzově odmítnutí Mewaldtova řazení páru Theseus-Romulus na začátek série. Stoltz k němu dospívá v pasáži v Thes 1.4, z níž i podle Zieglerova názoru vyplývá, že pár Theseus–Romulus, není-li sám dvojitý poslední, pak přinejmenším musí k posledním párům patřit.

U druhého přípustného vysvětlení původu protichůdných referencí, tedy u teorie pozdějšího přidání těchto referencí v rámci jakési druhé revize textu, Ziegler akceptuje Michaelisovy argumenty, tedy že počet a vážnost nepřesností v textu vylučuje provedení komplexní revize a poukazuje na možnost, že se vůbec nemuselo jednat o revizi v plném rozsahu, neboť stačilo, aby Plútarchos provedl nebo nechal provést změnu ve svém osobním rukopisu, který měl po ruce či jiných jemu dostupných opisech. Na závěr svého zamyšlení konstatuje, že „možnost, že se tímto způsobem do Paralelních životopisů mohly dostat Plútarchovy vlastní reference na teprve později napsané životopisy, může být jen stěží vyvrácena“⁵⁷ a nechává tak tuto možnost otevřenou.

Poslední vysvětlení původu protichůdných referencí nalézají Ziegler ve Stoltzově postoji. Nemůžeme-li se v otázce protichůdných referencí spoléhat ani na jedno z dříve uvedených vysvětlení, pak nezbývá než některé protichůdné reference zpochybnit, přičemž metodologicky nejsprávnější se Zieglerovi jeví, učinit tak u těch protichůdných referencí, které jsou zastoupeny jen jednotlivě⁵⁸ a ponechat v platnosti ty protichůdné reference, které odkazují na životopis ve dvou případech⁵⁹. Ziegler dále upozorňuje, že také další reference mohou být nepůvodní. Přesto však konstatuje, že neexistují-li u dalších referencí důvody pro jejich zpochybnění jako v případě protichůdných referencí, ba naopak se tyto reference vzájemně podporují

⁵⁷ Ziegler 1949, 264

⁵⁸ Dion 58.10, Brut 9.9 a Cam 33.10

⁵⁹ Tim 13.10 a 33.4, Caes 62.8 a 68.7, Num 9.15 a 12.13

či ještě navíc souhlasí s poznatky implicitních kritérií, pak je možné považovat reference za autentické.

Model relativní chronologie Paralelních životopisů sestavuje Ziegler s velkou opatrností a využívá v něm především poznatků plynoucích z analýzy explicitních kritérií⁶⁰, přičemž za jisté považuje páry na prvním, pátém, desátém a dvanáctém místě. K určení dalšího pořadí využívá posloupnostních vztahů mezi páry udanými referencemi a na jejich základě mezi dvojice vytvořené před desátým párem řadí páry Pelopidas–Marcellus, Kimon–Lucullus, Lykúrgos–Numa, Themistokles–Camillus a Lysander–Sulla. Přesné určení pořadí těchto párů musí podle jeho mínění zůstat blíže nedourčené, neboť kromě posloupnosti mezi řeckými hrdiny v podobě Camillus – Numa – Theseus nelze o povaze pořadí těchto párů říci nic konkrétnějšího. Již bez jakékoliv argumentace Ziegler ještě zmiňuje svůj názor, že *Pelopidas* by mohl následovat krátce po *Epameinóndovi* a *Themistokles* by mohl být pravděpodobně napsán mezi prvními životopisy.

Do druhé skupiny životopisů, jimž patří pozice za dvanáctým párem Dion-Brutus, řadí Ziegler páry Aemilius–Timoleon, Alexander–Caesar, Agesiláos–Pompeius, Fokión–Cato ml, Pyrrhos–Marius a dále „negativní životopisy“ Demetrius–Antonius a Coriolanus–Alkibiades. Pár Theseus–Romulus zaujímá, jak již bylo řečeno, místo posledního či jednoho z posledních párů. U zbývajících šesti nepřirazených párů Ziegler na základě referencí v Cato st. 12.4 (Fil), Kleo 45.9 (Fil) a Grac 2.2 (?Nik) odhaduje, že pár Filopoimen–Flaminius by měl patřit do první poloviny pořadí. U dalších dvojic již nenachází další oporu v referencích, a proto již bez použití nějaké metody dle svého úsudku přiřazuje páry Sertorius–Euménes a Solón–Publicola mezi prvních dvanáct párů a Nikías–Crassus, Agis/Kleoménes–bratři Gracchové a Aristeides–Cato st. mezi životopisy napsané teprve po dvanáctém páru.

⁶⁰ Ziegler 1949, 265

3.4 Theander

V článku *Zur Zeitfolge der Biographien Plutarchs* (1958) se C. Theander zabývá zkoumáním pořadí prvních jedenácti dvojic Paralelních životopisů. Ve svém modelu relativní chronologie plně spoléhá na Zieglerův výběr prvních jedenácti párů, přičemž nesdílí Zieglerovo přesvědčení o nutnosti nechat tyto páry z hlediska přesného pořadí blíže nedourčené a prostřednictvím implicitních kritérií jejich umístění dále konkretizuje do jednoznačné číselné podoby.

Theander souhlasí s Zieglerovým přesvědčením o příslušnosti páru Themistokles–Camillus k prvním vytvořeným párům a přisuzuje mu pozici hned na druhém místě za první dvojicí Epameinondas–Scipio. Toto umístění argumentuje tím, že v díle *De latenter vivendo*⁶¹ Plútarchos popisuje Themistokla s Camillem stejným způsobem jako řeckého hrdinu prvního páru Epameinóndu, tedy jako zachránce vlasti v době jejího největšího ohrožení. Právě téma „zachránce vlasti“ představuje podle Theandra ústřední motiv prvních dvou párů a lze jím vysvětlit též nejasnou totožnost Scipiona u prvního páru. Epameinóndovým římským protějškem musel podle tohoto kritéria být Scipio Africanus starší, známý také jako „zachránce Říma“ a vítěz nad Hannibalem v bitvě u Zamy.

Úvodní pasáž *Themistokla* se Theanderovi nezdá být kompletní, neboť začíná pro řeckého hrdinu životopisů neobvyklým slovy „Θεμιστοκλεῖ δὲ...“. Tato zvláštnost vede Theandera k domněnce, že z páru Themistokles–Camillus zůstalo jen jakési torso kdysi mnohem mohutnějšího celku. Ten podle něj tvořila v jeho první části delší předmluva k celé sérii Paralelních životopisů, prostřední část patřila ztracenému páru Epameinondas–Scipio a celý soubor uzavíral pár Themistokles–Camillus.⁶²

⁶¹*De latenter vivendo*: „Byl-li by Themistoklés v Athénách neznámý, Řecko by nebylo bývalo odrazilo Xerxa; byl-li by Camillus v Římě neznámý, Řím by nebyl býval zůstal státem.“ přeloženo z anglického překladu díla na http://penelope.uchicago.edu/thayer/e/roman/texts/plutarch/moralia/de_se_ipsum_laudo.html

⁶² Theander 1958, 14

Pozice na třetím a čtvrtém místě Theander přiřazuje dvojici Kimon–Lucullus a Sertorius–Euménes. Podle Theandera vycházel Plútarchos při tvorbě těchto páru v první řadě z volby římských hrdinů. Příčinu vytvoření Lucullova životopisu již v rámci třetího páru byl způsoben Plútarchovou snahou ocenit Lucullovy zásluhy za jeho diplomatickou pomoc Chaironeii. Propojení třetího a čtvrtého páru zaštiťuje podle Theander překvapující skutečnost, že ačkoliv se Lucullus jakožto mladší současník Sertoriův s ním nikdy v životě neseťkal, přesto je Sertorius čtyřikrát v *Lucullovi* jmenovitě zmíněn. *Lucullus s Ciceronem* se jeví být ještě více propojeni, neboť kromě života ve stejné době je jim společný pozitivní pohled na helénistickou kulturu a láska ke vzdělání obecně. Řeční hrdinové těchto párů Kimón, Euménes a Demosthénés se naopak Theanderovi nezdají být nijak propojeni a Plútarchos je proto musel vybírat každého zvlášť tak, aby vhodně pasovali k již vybranému římskému protějšku.

U čtvrtého páru Theander tematizuje obrácené pořadí hrdinů, kdy text Římana stojí před textem řeckého hrdiny. Theander tuto neobvyklost vysvětluje tím, že oba hrdinové spolu nemají vůbec nic společného, a proto Plútarchovi „mohlo být v podstatě jedno, kterého z nich zpracuje jako prvního“⁶³. S touto domněnkou spojuje závěrečná slova kapitoly v Demo 3, kde stojí: „Nejdříve budu mluvit o starším z nich.“, přičemž Plútarchos tím dle Theandera informuje Sossia o svém záměru navrátit se u pátého páru k původní skladbě životopisů ve formě „Řek–Říman“. Úzká spojitost mezi čtvrtým a pátým párem vyplývá také z jejich úvodů, v nichž Plútarchos shodně pojednává o vztahu mezi osudem a řízením osudu, respektive osudem a přirozeností člověka. Signifikantní je z Theandera pohledu především ten fakt, že žádná z dalších dvojic Paralelních životopisů se těmito tématy nezabývá tak vehementně jako právě zmíněné dva páry.

Zatímco Pelopidův životopis dle Theandera inklinuje k propojení s *Epameinóndou*, *Marcellus*, známý jako „meč Říma“ se zdá patřit ke svému

⁶³ Theander 1958, 15

současníkovi Fabiovi Maximovi, jehož Plútarchos nazývá „štítem Říma“⁶⁴. Oba hlavní hrdinové páru Pelopidas–Marcellus jsou na úvod prezentováni jako hrdinové, kteří v boji zbytečně obětovali své životy, a tím významně oslabili svoji vlast. Totožné téma zbytečného obětování života z přehnané ctižádosti nachází Theander také u páru Lysandros–Sulla. „Nezdá se být neuvážené předpokládat vzájemnou návaznost u dvou párů, pokud při vyřčení ortelu o vojevůdcově způsobu jednání v závěru jednoho páru dojde k jeho zopakování na začátku jiného páru, který pojednává o podobných dvou postavách. Tudíž zmíněné páry Lysandros-Sulla a Pelopidas-Marcellus tvoří osmý a devátý pár.“⁶⁵

Mezi pátý a osmý pár a desátou a dvanáctou dvojici Theander řadí páry Lykúrgos-Numa, Solón-Publicola a Filopoimén-Flaminius. Na šestou pozici dosazuje bez bližšího vysvětlení dvojici Lykúrgos-Numa a na sedmé pár Solón-Publicola. Argument konkretizující pozici páru Solón-Publicola v rámci Paralelních životopisů nachází Theander v jeho závěrečné *synkresis*, kde Plútarchos uvádí, že na srovnání těchto hrdinů je cosi zvláštního, co se neshoduje s ostatními, které již napsal. K takovému vyjádření by se dle Theandera Plútarchos jistě nebyl býval odhodlal, pokud by při psaní páru Solón-Publicola již neměl napsán větší počet životopisných párů. Jedenácté místo Theander obsazuje bez další argumentace párem Filopoimén-Flaminius.

3.5 Brožek

M. Brožek se ve své práci „*Noch über die Selbstzitate als chronologischen Wegweiser in Plutarchs Parallelbiographien*“ (1963) zabývá studiem explicitních i implicitních kritérií, přičemž odhaluje závažné nedostatky v postupu svých předchůdců při interpretování posloupnostních vztahů extrahovaných z referencí. Za nedostatečný určil přitom takový způsob interpretace referencí, který pojímá jimi

⁶⁴ srv. van der Valk 1982, 302, poznámka pod čarou: Valk se domnívá, že Plútarchos pár vytvořil v první řadě kvůli *Pelopidasovi* a propojení *Marcella s Fabiem* má tedy jen druhořadý význam

⁶⁵ Theander 1958, 19

zprostředkované posloupnostní vztahy jako údaje vztahující se čistě a jen k době vydání životopisu. Podle něj k vytvoření reference mohlo stejně tak dojít v době, kdy Plútarchos shromažďoval a zpracovával materiál, z něhož následně reference vycházela. Brožek mimoto postuluje, že není vůbec jisté předpokládat automatickou přenositelnost posloupnostních vztahů mezi životopisy na celý pár.

Chceme-li se zabývat studiem postupu Plútarchovy práce na životopisech, je podle Brožka třeba věnovat hlavní pozornost fázi shromažďování materiálů. Brožek přitom předpokládá, že Plútarchos dostupné materiály nevyužíval jen za účelem nalezení vhodných informací pro právě vytvářený životopis, ale také k současnému doplňování informací do rozpracovaných konceptů jiných životopisů. Právě na materiálech podle Brožka záviselo, zda byl určitý životopis dokončen dříve než jiný, kdy došlo k jeho publikování a také zda byl vůbec úspěšně dokončen.⁶⁶ Příkladem takového využití stejných materiálů u řeckých hrdinů je podle Brožka krátká doba mezi vytvořením párů Epamenóndás-Scipio a Pelopidas-Marcellus. „Možnost využití společných zdrojů byla nepochybně také u dalších skupin životopisů důležitým předpokladem současného vzniku skupiny životopisů.“⁶⁷

Na současnou přípravu více životopisů najednou poukazují podle Brožka nejen protichůdné reference, ale také použitý slovesný čas u některých referencí. Jako příklad uvádí reference v přítomném čase v Nik 11.2 (Alk) a Caes 45.9 (Pomp) a v budoucím čase v Caes 35.2 (Pomp), které ukazují, že jimi citovaný pár byl připravován ve stejnou dobu.

Brožek přitom nevyklučuje možnost, že si Plútarchos nevytvářel žádné systematické poznámky a v danou chvíli jednoduše podřizoval svoji práci na životopisech aktuálně dostupnému materiálu. Stoltzův názor, že Plútarchos pracoval vždy jen na jednom životopisu, je dle Brožka akceptovatelný pouze v rámci fáze dokončování finální verze díla, která přímo předcházela jeho vydání, nikoliv však ve

⁶⁶ Brožek 1963, 72

⁶⁷ Brožek 1963, 70

fázi získávání materiálů a přípravy životopisu, kde je přesvědčen o simultánním postupu.

Z úvodních předmluv k životopisům je dále dle Brožka patrné, že Plútarchos své životopisy vytvářel podle určitého plánu, který však v průběhu tvorby doznával řady změn a dále se vyvíjel. Brožek se v této souvislosti pokouší zkonstruovat jakýsi model vývoje Plútarchovy práce na životopisech. V počátcích tvorby prvních životopisů charakterizovalo podle Brožka určující motiv výběru hrdinů Plútarchovo „patriotské cítění“ a světlo světa tak spatřily životopisy Herákla, Diaphanta, Aristoména, Kratéra, Hesioda s Pindarem, ale také Epameinóndy s Pelopidasem. Po určité době Plútarchos tvorbu takto tematicky zaměřených životopisů přerušil a začal vytvářet novou sérii zabývající se státníky. Kromě počáteční boiótijské série měla přibýt ještě série attických a spartských hrdinů. Podle Brožka Plútarchos možná usiloval o vytvoření jakési série králů, kterou mohli zastupovat Artaxerxes, Alexander, Demetrius, Pyrrhos a Euménes. Z hlediska Paralelních životopisů došlo k důležité změně ve chvíli, kdy Plútarchos tematicky rozšířil svoji tvorbu i na římské hrdiny. Paralelně k řecké sérii tak začala vznikat série Životopisů římských císařů a rovněž série Římanů žijících v období římské republiky. Poté dle Brožka Plútarchos znovu zastavil práci na samostatných římských životopisech a rozhodl se řecké a římské životopisy propojit v rámci jedné série. Inspiraci pro propojení řeckého a římského hrdiny mohl nalézt u autorů, jakými byli Cornelius Nepos nebo Varro, kteří se tomuto tématu věnovali již před ním, avšak nečinili tak u jednotlivců, ale porovnávali vůči sobě celé skupiny řeckých a římských osobností. K rozhodnutí propojit série však musel dospět ještě předtím, než se rozhodl vydat *Epameinóndu* jako samostatný životopis. Aby Plútarchos vůbec mohl uvažovat o propojení Řeků s Římany, musel podle Brožka mít k dispozici již připravený dostatečný materiál pro vzájemné srovnání hrdinů tak, aby do párů mohl vybírat maximálně se hodící hrdiny. Brožkův model naznačuje, že výběr dvojic v průběhu tvorby Paralelních životopisů nebyl nahodilý, ale rekrutoval se z již předpřipravených konceptů.

Reference do textu Plútarchos přidával podle Brožka také v momentě, kdy se životopis nacházel teprve ve fázi přípravy. Příkladem mohou být tři protichůdné reference v *Dionovi* a *Timoleonovi*, které se do textu dostaly v průběhu současné práce na obou životopisech. Všechny tři reference disponují slovesem v perfektu, a proto nelze podle Brožka v této věci jasně určit, který z těchto párů byl vydán dříve.

Brožek u Paralelních životopisů nekonstruuje kompletní model relativní chronologie, neboť pro jeho sestavení nenachází dostatek opěrných bodů. Působnost referencí spatřuje jen ve vymezení posloupnosti mezi životopisy a nevztahuje ji dále na páry. Pro výzkum relativní chronologii považuje za relevantní jen ty posloupnostní vztahy, jejichž reference disponují slovesem v budoucím čase nebo které jsou potvrzeny dvěma referencemi v minulém čase. Naopak samostatné reference v minulém či přítomném čase nepovažuje díky protichůdným referencím za reliabilní. Brožkovu „hlavní řadu“ posloupnosti podle těchto kritérií tvoří první pár Epameinóndás-Scipio a jen nedlouho po něm vytvořený pár Pelopidas-Marcellus, dále pátý Demosthénés-Cicero, desátý Perikles-Fabius, dvanáctý Dion-Brutus a po něm na neurčené pozici Alexander-Caesar a Agesiláos-Pompeius. Do blíže nezařazené, „vedlejší řady“ řadí páry Lykúrgos-Numa, Theseus-Romulus, Solon-Publicola a Alkibiades-Coriolanus.

3.6 Jones

Jones ve svém článku „*Towards chronology of Plutarch's works*“ (1966) rozlišuje dvě odlišné roviny výzkumu chronologického uspořádání Paralelních životopisů. *Relativní chronologií* rozumí pořadí, v němž Plútarchos napsal jednotlivé životopisy. Výzkum doby napsání životopisů přitom charakterizuje jako obtížnější, neboť ke stanovení určitého pořadí neexistuje podle jeho názoru dostatek indicií. Plútarchovy reference⁶⁸ vnímá jako prostředek, který lze využít při rekonstrukci pořadí publikování životopisných párů.

⁶⁸ Jones ve své práci nerefereuje Brožkův článek (zůstává otázkou, zda-li byl s jeho zněním obeznámen) a tudíž nereaguje žádným způsobem na Brožkův apel nespojovat reference pouze s dobou publikace životopisů

Jones se ve své práci zaměřuje primárně na studium explicitních kritérií. V souvislosti s vysvětlením původu protichůdných referencí zkoumá a kriticky přehodnocuje Mewaldtovu teorii současného vydání celých skupin životopisných párů. O Mewaldtově skupině ve stejnou dobu publikovaných párů Dion-Brutus, Alexander-Caesar a Aemilius-Timoleon Jones soudí, že „nejsou důkazy pro to, že Mewaldtova teorie jejich současného vydání není správná“⁶⁹. U druhé skupiny Themistokles-Camillus, Lykúrgos-Numa, Theseus-Romulus nachází Jones chybu v Mewaldtem stanovené posloupnosti a poukazuje na slova pasáže v Thes 1.4, kde se Plútarchos vyjadřuje zřetelně v tom smyslu, že pár Lykúrgos-Numa byl již vydán⁷⁰, a tudíž Lykúrgos-Numa musí být v posloupnosti této trojice páru uváděn před párem Theseus-Romulus. Úvodní pasáž *Themistokla* dále začíná v kontextu ostatních řeckých životopisů abnormálně slovy „Θεμιστοκλεῖ δὲ“, a tento úkaz Jonese vede k přesvědčení, že zde mohlo dojít k nedochování několika úvodních vět textu. Jelikož Lykúrgos-Numa byl vydán nejdříve, mohl být pár Themistokles-Camillus vydán současně jediné s párem Theseus-Romulus. *Themistokles* podle Jonese nejspíše následoval ihned po *Romulovi*, neboť závěrečné téma v *synkresis* páru Theseus-Romulus informuje čtenáře o tom, že „Theseus se narodil proti vůli bohů“, přičemž po tomto závěru měla podle Jonese následovat již nedochovaná diskuse o Themistoklově prostém původu. U takto stanovené posloupnosti však zůstává nedořešen jeden zásadní problém, a to jak vysvětlit, že ti, kdo mohli číst *Numu* po jeho vydání, nemohli využít dvou v *Numovi* uvedených referencí na *Camillia* a zkontrolovat je s ním, když ještě v té době nebyl vůbec vydán? Tento sporný problém vysvětluje Jones tím, že Plútarchos také na jiných místech odkazuje na životopis, který měl v době vložení reference stále ještě rozpracovaný (Caes 35.2 a 45.9) a čtenář tedy zrovna tak neměl možnost dané dílo konzultovat⁷¹. Reference lze

⁶⁹ srv. Jones (1995) 108

⁷⁰ „ἐπεὶ δὲ τὸν περὶ Λυκούργου τοῦ νομοθέτου καὶ Νομᾶ τοῦ βασιλέως λόγον ἐκδόντες...“

⁷¹ v tomto bodě se zdá, že Jones útočí na tvar slovesného času reference v Cam 33.10, která disponuje slovesem v perfektu a vyjevuje tedy posloupnostní vztah *Camillus* je mladší než *Romulus*, narozdíl od zmíněných referencí v Caes 45.9 a 35.2, které svým přítomným, respektive budoucím časem vyjevují posloupnost *Caesar* byl vytvářen ve stejnou dobu, respektive je starší než *Pompeius*

tedy podle Jonese oprávněně použít jako kritérium pro stanovení relativní chronologie.

Jonesův model relativní chronologie kromě životopisů s explicitním vyjádřením pořadí nepochybuje rovněž o první pozici dvojice Epameinóndas-Scipio. U ostatních pozic se nejdříve snaží určit pozici párů vydaných pravděpodobně ve stejné době. Skupina, do níž patří Lykúrgos-Numa, Theseus-Romulus a Themistokles-Camillus, musí podle jeho názoru v relativní chronologii zaujímat ještě společně s párem Lysandros-Sulla šesté až deváté místo. Thes 27.8 totiž odkazuje na pátého v pořadí *Demosthéna* – tím je vyloučeno umístění skupiny na druhém až čtvrtém místě – a dále Lys 17.11 cituje *Lykúrga*, na kterého sám odkazuje desátý *Perikles* (Per 22.4) a díky tomu lze zamítnout myšlenku na jejich vytvoření v sériích následujících po desátém páru. Mezi páry napsanými před desátým párem je ještě prostřednictvím referencí nutné zařadit dvojici Kimón-Lucullus citovanou v Thes 36.2 a Per 9.5 a rovněž pár Pelopidas-Marcellus, na který dvakrát odkazuje životopis *Fabia Maxima* (Fab 19.2 a 22.8).

Druhá skupina stejně vydaných životopisů obsahuje pár Dion-Brutus určený Plútarchem jako dvanáctý pár série a dále páry Aemilius-Timoleon a Alexander-Caesar, které díky provázanosti prostřednictvím protichůdných referencí musí dle Jonese následovat přímo po dvanáctém páru. Bližší určení toho, kterému z těchto dvou párů patří třinácté, respektive čtrnácté místo nechává Jones otevřené. Reference v Caes 35.2 a 45.9 odkazují na vydání Pompeiova životopisu v přítomném i budoucím čase, a tím se jeví jako oprávněné předpokládat publikování páru Agesiláos-Pompeius jako patnáctého v pořadí.

U párů na 16. až 23. místě zapřičiňuje nedostatek referencí nízkou míru určitelnosti přesného pořadí. Objasnit je tudíž možné pouze dílčí posloupnosti mezi některými páry. Například *Alkibiadés* (13.9) odkazuje na Nikiasův životopis, a ten odkazuje (11.2) zpět na *Alkibiada* a podle Jonese se můžeme domnívat, že tyto páry byly vydány krátce po sobě. Jelikož mezi prvními patnácti páry se nikde nenachází místo pro vložení hned dvojice párů jdoucí po sobě, musí podle jeho názoru tyto

životopisy spadat do pořadí na 16.-23. místě. Mezi závěrečné životopisy řadí rovněž páry Demetrios-Antonius, neboť Ant 69.2 odkazuje na *Bruta*, dále Fókión-Cato ml., u kterého Cato ml. 54.10 a 73.6 cituje *Pompeia* a také pár Pyrrhos-Marius s citací v Mari 6.4 odkazující na Caesarův životopis.

Zbývajících pět volných pozic⁷² ve svém modelu relativní chronologie Jones doplňuje jen částečně podobně jako Ziegler. U párů Aristeides-Cato st. a dvojparu Agis/Kleoménes-bratři Gracchové lze nalézt reference na dvojici Filopimén-Flaminius (Cato st. 12.4 a Agi/Kleo 45.9), a proto tyto páry nemohou okupovat pozici na 2.-4.místě. Počáteční umístění Jones vylučuje také u páru Solón- Publicola, neboť v synkresis tuto možnost nepodporuje věta, v níž se Plútarchos pozastavuje nad tím, „zda není na tomto srovnání cosi zvláštního, co se naprosto neshoduje s ostatními, která jsem napsal...“, přičemž z této věty odvozuje, že zmíněnému páru muselo předcházet více životopisných párů než jen pouhé tři. Na jedno volné 2.-4. místo proto řadí pár Filopimén-Flaminius nebo Sertorius-Euménes. Pro zbývajících čtyři volné pozice Jones ponechává všech pět nezařazených párů jako relevantních, neboť nenachází žádné další nápomocné indicie k jejich přesnějšímu zařazení.

3.7 Pelling

Ch.Pelling se ve svém článku „*Plutarch's Method of Work in the Roman Lives*“ (1979) zabývá studiem Plútarchovy metody práce na životopisech římských hrdinů žijících v závěrečném období římské republiky, přičemž existenci protichůdných referencí v textu si vysvětluje prostřednictvím simultánní přípravy jimi propojených životopisů. Nedokonalé použití slovesa γέγραπται v referencích i nesrovnalosti v textu u převyprávění stejných událostí ve více životopisech Pelling přičítá Plútarchovým uměleckým snahám, které v každém jednotlivém životopisu sledují své vlastní specifické cíle a podle nich také prezentují popisované informace.

⁷² jedna pozice mezi páry na 2.-4.místě, jedenácté místo a tři volné pozice na 16.-23. místě

Pelling u analyzovaných římských životopisů navrhuje teorii Plútarchova „postupného nabývání znalostí“, která se zakládá na předpokladu, že Plútarchos v průběhu své značně dlouhodobé práce na Paralelních životopisech zpracovával stále nové a nové zdroje informací, přičemž postupem času se zvýšená znalost různých verzí příběhů ze života hlavních hrdinů i zákulisí římské politiky musela odrazit na větší přesnosti a detailnosti popisu událostí. V životopisech *Luculla* a *Cicerona* patřících v modelech relativní chronologie na začátek série Paralelních životopisů, se zdá být Plútarchos podle Pellinga méně znalý než u později napsaných životopisů římských hrdinů ze stejného období, tedy u *Caesara*, *Catona ml.*, *Bruta*, *Pompeia*, *Antonia* a *Crassa* a svou hypotézu dokazuje na několika příkladech. U převyprávění událostí souvisejících s Catilinovým spiknutím v *Ciceronovi* si Pelling všímá toho, že Plútarchos ještě neobjevil informaci o Ciceronově obvinění Caesara a Crassa, již lze nalézt v *Cras* 13.3-4 a kterou by „jistě v tomto kontextu zmínil v *Cic* 20.6-7, kde pojednává o Caesarově vině“⁷³. Dále v pasážích pojednávajících o proskripčních triumvirů v *Cic* 46.5 a v *Ant* 19.3, je u *Cicerona* zmíněna informace, že Lepidus se snažil zachránit svého bratra, ale obětoval ho pro dohodu s Oktaviánem a Antoniem, zatímco v *Antoniovi* se již setkáváme také s odlišnou verzí příběhu, v níž je právě Lepidus tím, kdo toužil po smrti svého bratra Paulla, přičemž verze z *Cicerona* je zmíněna již jen jako druhotná varianta. *Lucullus* skýtá méně pasáží než *Cicero*, o nichž by referovaly i jiné životopisy a Pelling jmenuje jen jedinou v *Luc* 36.4, v níž Plútarchos jen velmi povrchně informuje o předávání vojska Pompeiovi v Kilíkii, narozdíl od obsírného způsobu vylíčení události v *Pomp* 31.8-13.

Vyobrazení událostí občanské války patří k událostem, které jsou obsírněji popsány u většího počtu římských životopisů - konkrétně hned u šesti. Podle Pellinga je u převyprávění občanské války na první pohled zřejmé, že čtyři pravděpodobně později napsané životopisy Caesara, Pompeia, Catona ml. a Crassa podávají mnohem detailnější popis událostí než *Lucullus* a *Cicero*. V intervalu mezi napsáním *Luculla* s *Ciceronem* a čtyř později napsaných životopisů evidentně musel

⁷³ srv. Pelling 1979, (In Scardigli 1995, 269) a též Pelling 2002, 45-55

Plútarchos objevit nový zdroj informací, kterému v pozdějších životopisech přikládal velkou váhu. U pozdějších životopisů jsou si podle Pellinga jednotlivé verze převyprávěných událostí natolik podobné, že se lze domnívat, že vycházejí z poznatků stejného zdroje⁷⁴, který byl díky textové podobnosti dostupný i Cassiu Diovi a Suetonovi.

Také Caesarovu vraždu zachycuje více římských životopisů, konkrétně pak *Brutus*, *Cicero*, *Antonius* a *Caesar*. Popis události v *Ciceronovi* se znovu Pellingovi jeví jako velmi stručný a neobsahuje žádné indicie, podle nichž by bylo možné soudit, že Plútarchos byl v době tvorby tohoto životopisu s tématem velmi detailně obeznámen. Role Cicerona na událostech spjatých se spiknutím byla malá, a proto vzhledem k zaměření celého životopisu může být dle Pellinga stručnost podání Caesarovi vraždy interpretována jako očekávatelná. *Antonius* se od zbylých dvou životopisů lehce odlišuje, ale tuto skutečnost lze podle Pellinga vysvětlit na základě odlišných Plútarchových uměleckých cílů. *Caesar* se Pellingovi obecně jeví jako velmi historický životopis a v popisu událostí před Caesarovou smrtí se v něm Plútarchos koncentruje na výklad událostí z perspektivy jejich významu pro římský lid. *Brutus* je oproti tomu více moralistickým životopisem. Známostou nesrovnalostí mezi oběma životopisy týkající se uvedení jména osoby, která zdržovala Antonia v době vraždy před senátem⁷⁵, vysvětluje Pelling buď jako vědomé pozměnění fakta Plútarchem⁷⁶ nebo chybné zapamatování si původní verze. Svůj výzkum převyprávění stejných událostí v různých římských životopisech uzavírá Pelling slovy: „Plútarchovy dobové znalosti se výrazně zvýšily v období mezi vytvořením životopisů *Luculla* s *Ciceronem* a později napsanými životopisy, poté došlo k jejich ustálení a všechny později napsané životopisy již byly vytvořeny na základě stejné úrovně znalostí. A

⁷⁴ Pelling 1979, (In Scardigli 1995, 270-271)

⁷⁵ Brut 17.2 mluví o Treboniovi, Caes 66.4 o D. Brutovi Albiniovi. Také Appian přičítá tento čin Treboniovi a podle Pellinga pravděpodobně využíval s Plútarchem stejného historického pramenu

⁷⁶ Pelling 1979, (In Scardigli 1995, 276) podobné Plútarchovy zásahy do faktů jsou podle jeho názoru patrné i na jiných místech, např. Ant 5.10 vkládá do úst proslov v Caesarově táboře Antoniovi a Cassiovi, ačkoliv v Caes 31.3 uváděl, že řeč pronesl Caesar, v Pomp 58.6 je Marcellovi učiněna nabídka, ačkoliv Plútarch podle Pellinga věděl, že patřila Scipionovi a v Caes 30.4 ji přičítá Lentulovi

je-li tomu tak, pak je přirozené domnívat se, že příprava později napsaných římských životopisů probíhala současně.⁷⁷

Současná příprava některých římských životopisů nemusela podle Pellinga automaticky znamenat také jejich současné vydání. Finální verze každého životopisu podle Pellinga tvoří jedinečné umělecké dílo, na jehož dokončení musel Plútarchos věnovat celé své úsilí a nemohl se přitom zabývat psaním finální verze ještě jiného životopisu. Pokud tedy připravoval Plútarchos některé životopisy společně, pak mohl poté podle všeho své finální verze životopisů vyhotovovat jednu po druhé a to ve velmi rychlém sledu za sebou. Teorii současné Plútarchovy přípravy u životopisů Caesara a Pompeia podporuje podle Pellinga reference v Caes 35.2 odkazující v budoucím čase na plánovaný životopis Pompeia, neboť dává najevo, že si Plútarchos již nějak rozvrhl materiál, který hodlal v rámci tohoto životopisu zpracovat a měl představu o způsobu jeho prezentace. Druhá, pozdější reference v Caes 45.9 odkazuje na *Pompeia* v přítomném čase a dokládá tu skutečnost, že Plútarchos v této době již pracoval na obou životopisech současně.

Problematickou interpretaci původů protichůdných referencí není možné podle Pellinga neutralizovat jejich pouhým odstraněním, tak jako to ve třech případech učinil Stoltz, ani si jej vysvětlovat Mewaldtovou teorií současného publikování, neboť Mewaldt u jedné ze svých skupin stejně vydaných životopisů chybně analyzoval sloveso v rámci vztahu mezi páry Lykúrgos-Numa a Theseus-Romulus, ani Jonesovým vysvětlením, které je dle Pellinga „nepřesvědčivé“⁷⁸. Jako nejpravděpodobnější vysvětlení původu protichůdných referencí se Pellingovi zdá být simultánní příprava více životopisů najednou. Především reference v Thes 1.4, ale také ostatní reference v párech Lykúrgos-Numa, Theseus-Romulus a Themistokles-Camillus ukazují, že k vydání těchto párů došlo v krátké době po sobě, přičemž z této skutečnosti je dále přirozené vyvozovat, že byly rovněž připravovány společně. Toto vysvětlení se zdá Pellingovi nejvhodnější, neboť pro napsání

⁷⁷ Pelling 1979, (In Scardigli 1995, 277)

⁷⁸ srv. v této práci Jones, str. 43

životopisů *Numy*, *Romula* i *Camilla* se Plútarchovi nabízela lákavá možnost využít při tvorbě stejné zdroje a materiály. Existenci protichůdných referencí u *Diona* s *Timoleonem* a u *Bruta* s *Caesarem* lze dle Pellinga vysvětlit rovněž možností využití stejných zdrojů.

Pokud byly životopisy obsahující protichůdné reference skutečně připravovány současně, pak si lze dle Pellinga vysvětlovat původ protichůdných referencí dvěma způsoby. První vysvětlení předpokládá možnost revize textu a vychází přitom z přesvědčení, že pár *Dion-Brutus* byl napsán dříve než *Alexander-Caesar* a k jejich vydání došlo jen krátce po sobě. Pokud mezi Plútarchovými známými kolovalo jen několik exemplářů svitků obsahujícím pár *Dion-Brutus*, pak Plútarchos mohl sám později do *Brutova* životopisu vložit protichůdnou referenci. Stejný postup lze aplikovat i na další případy protichůdných referencí.

Druhé vysvětlení se zakládá na předpokladu, že reference byly v textu uvedeny již při prvotním vydání a Plútarchos si během tvorby *Bruta* byl již jistý tím, o čem bude v *Caesarovi* psát nebo již měl k dispozici připravený hrubý koncept tohoto životopisu. Jasná představa o podobě dalšího životopisu mohla Plútarcha motivovat k vložení reference odkazující na dosud nenapsaný životopis. Problémem tohoto druhého vysvětlení je však sloveso, nacházející se u všech protichůdných referencí ve tvaru minulého času, což se působí značně podivným dojmem, zvláště když víme, že u jiných referencí Plútarchos úzkostlivě dbá na uvedení slovesa v referenci v budoucím nebo přítomném čase (*Caes* 35.2 a 45.9). Podivné použití minulého času u referencí, které by podle jeho teorie měly spíše odkazovat na teprve plánovaný životopis, se Pelling snaží vysvětlit analogií k „dopisovému“ používání minulého času, v nichž bývá někdy určitý děj popisován tak, aby odrážel stav situace v momentu čtenářova čtení textu⁷⁹. Pelling tedy ve svém druhém vysvětlení relativizuje Plútarchovo použití významu referencí se slovesem γέγραπται jako ukazatele posloupnostního vztahu „citovaný je starší než citující“. Zpochybnění

⁷⁹ Pelling 1979, (In Scardigli 1995, 280): jako příklady podobných pasáží s využitím tohoto úhlu pohledu spatřuje Pelling především v úvodech některých životopisů (*Cor* 1.1, *Cic* 1.5, *Agi* 3.3, *T.Grac* 1.7) a rovněž v *Aratovi* 1.5

významu minulého času u referencí se slovesem γέγραπται se týká pochopitelně i všech ostatních referencí, u nichž si již nemůžeme být jisti, odkazuje-li Plútarchos referencí v jím uvedeném čase skutečně na dříve vytvořený nebo či teprve plánovaný životopis. Relativní chronologie Paralelních životopisů může být podle Pellinga vytvořena pouze v rámci takto zeširoka definovaných mezí a pokusy o vyjevení její přesné podoby nemohou být pojímány jako věrohodné.

Problematiku protichůdných referencí a jejich vysvětlení prostřednictvím simultánní přípravy Pelling dále prohlubuje analýzou tzv. „cross-fertilization“ efektu, který předpokládá, že se Plútarchos při práci na rozpracovaném materiálu setkával s informacemi, které mohly být dobře použitelné nejen pro právě vytvářený životopis, ale také pro životopis jiného hrdiny a tyto vícekrát využitelné informace si zapamatovával či zaznamenával a později v příslušných životopisech také uváděl. Pelling navrhl metodu analýzy původu těchto „propojujících informací“⁸⁰, jejíž hlavní snahou je objasnit, pro který z participujících životopisů byl materiál s danou informací primárně určen. Na základě identifikování původu informace lze podle Pellinga získat relevantní poznatky konfrontovatelné s východisky ostatních metod analýzy relativní chronologie.

Na trojici událostí společných *Catonovi ml.*, *Pompeiovi* a *Brutovi* poté ukazuje, nakolik lze problematická posloupnost udávaná protichůdnými referencemi ekvivalentně objevit i při analýze „propojujících informací“. První společnou, dopodrobna popisovanou událostí v inkriminovaných životopisech je Pompeiova nabídka sňatku Catonově neteři (Cato 30, Pomp 44). Příběh podle Pellinga zřejmě pochází z tehdejší hojně kolující literatury o Catonovi, neboť obě verze příběhu popisují Catona jako moudrého a skromného bojovníka za politickou čestnost, zatímco Pompeius je ve verzi v Catonovi jen doprovodnou postavou a ve vlastním životopise je v této souvislosti líčen jako ničema. V kontextu této propojující události

⁸⁰ Příkladem takové propojující informace může být při tvorbě *Cicerona* objevená informace o Ciceronově pokusu o zničení záznamů z období Clodiova tribunátu (Cic 34), kterou Plútarchos později opakoval v životopise Catona mladšího (Cato ml. 40). Pro Numův životopis byl Plútarchos nucen nastudovat historické změny římského kalendáře, a tyto své znalosti později ještě detailněji rozvedl v *Caesarovi*.

se Pellingovi jeví jako přirozená domněnka, že Pompeius byl vytvořen později a rozvíjí událost popsanou v dřívějším Catonově životopisu. Druhý podobný případ „propojující informace“ nalézá Pelling v *Brutovi* (Brut 33), kde Plútarchos převyprávěl události spojené s Pompeiovou smrtí v Egyptě a v této souvislosti uvádí Theodota Chijského jako člověka odpovědného za jeho smrt. Tato informace podle Pellinga jednoznačně pochází z materiálů získaných primárně za účelem vytvoření Pompeiova životopisu a tím by podle Pellinga byla dána posloupnost, v níž je *Brutus* mladším životopisem než *Pompeius*. Třetí případ analyzovaného původu „propojující informace“ se nachází v závěrečné kapitole Catonova životopisu (Cato ml. 73) a v *Brutovi* (Brut 13 a 53.5) a pojednává o osudu Brutovy manželky a Catonovy dcery Porcie. Podle Pellingova názoru si Plútarchos tuto informaci původně opatřil za účelem napsání Brutova životopisu. Tento poznatek by tedy nastiňoval vztah *Cato ml.* je mladší než *Brutus*. Souhrn poznatků získaných určením původu „propojujících informací“ u uvedených tří případů demonstruje jejich vzájemnou protichůdnost, ne nepodobnou té u problematických referencí. Příběh Pompeiových sňatkových námluv dle Pellinga udává vztah, že *Cato ml.* byl vytvořen dříve než *Pompeius*, příběh o Theodotovi dává podnět k domněnce, že *Pompeius* vznikl dříve než *Brutův* životopis a informace o Porciině osudu zase ukazuje na posloupnost, že *Brutus* byl vytvořen před životopisem *Catona ml.* Vzniklý bludný kruh posloupnosti lze podle Pellinga odstranit stejným vysvětlením jako u protichůdných referencí, tedy předpokladem, „že všechny tři životopisy byly připravovány společně.“⁸¹

K podobnému výsledku Pelling dochází také při určování posloupnosti mezi životopisy *Caesara*, *Bruta* a *Antonia*. Na příkladu popisu *Caesarova* pádu zachyceného ve všech třech životopisech konstatuje, že Brut 35.2 a Ant 6.7 převzali primárně pro *Caesara* určený materiál, který v kontextu tohoto životopisu hrál důležitou roli při Plútarchově politické analýze jeho činnosti. *Brutus* přejímá podle Pellinga v některých pasážích (Brut 28.1, 50) materiál určený původně určený pro *Antonia* (Ant 22.6, 69.2). Tento postup by vyjevoval posloupnost *Caesar-Antonius-*

⁸¹ Pelling 1979, (In Scardigli 1995, 283-284)

Brutus, avšak závěrečná kapitola Caesara, která zmiňuje Brutovo setkání s *daimónem*, poukazuje na využití materiálu získaného primárně pro napsání Brutova životopisu a dosavadní posloupnost je tím znovu zpochybněna. „Životopisy Caesara, Antonia a Bruta byly tedy společně připravovány a poté v rychlém sledu za sebou vydány v párech se svými řeckými protějšky. Nevíme však, jaká byla jejich přesná posloupnost při jejich publikování.“⁸²

Pelling ve svém výzkumu posloupnosti Plútarchovy tvorby u životopisů římských hrdinů z období římské republiky nenalezl žádný argument, který by zpochybňoval umístění *Cicera* a *Luculla* v rámci nejraněji vydaných Paralelních životopisů, když objevil jejich jisté informačně-znalostní odtržení od zbylých šesti životopisů Pompeia, Catona, Crassa, Caesara, Bruta a Antonia. Tato šestice životopisů se zdá být naopak vzájemně úzce propojená a při analýze vykazuje jisté zvláštnosti, které lze nejlépe vysvětlit jejich současnou přípravou ve stejné době. Existenci protichůdných referencí si vysvětluje buď provedením revize nebo simultánním přípravou spojenou s jistou relativizací významu minulého času sloves u referencí.

3.8 Van der Valk

M. Van der Valk se ve své práci „*Notes on the composition and arrangement of the biographies of Plutarch*“ (1982) zaměřil na studium implicitních kritérií, respektive na teorii Plútarchova tematického zaměření v jednotlivých etapách své tvorby Paralelních životopisů. Van der Valkova teorie předpokládá, že se Plútarchos v průběhu své práce řídil určitým plánem a jeho výběr hrdinů nebyl veden náhodou, nýbrž soustředěným zájmem o určité téma. Valk vychází až na výjimky z výsledků Jonesovy analýzy posloupnostních vztahů udaných referencemi a prostřednictvím analyzování možného Plútarchova tematického zaměření se pokouší dosáhnout přesnějšího určení relativní chronologie párů.

⁸² Pelling 1979, (In Scardigli 1995, 284)

První dvojici Paralelních životopisů tvoří podle van der Valka pár Epameinondas-Scipio. Při stanovování dalších párů vytvořených na začátku série se inspiroje Mewaldtovým a Jonesovým modelem a jako relevantní pro umístění na 2.-4. místě shledává jimi uvedené páry Pelopidas-Marcellus, Solon-Publicola, Kimon-Lucullus, Sertorius-Euménes. Pro bližší pochopení Plútarchova tematického zaměření u počátečních párů se podle Valka jeví jako významně nápomocná úvodní pasáž textu u Aemiliova životopisu (Aem1.1⁸³), která obsahuje informaci, že k sepsání Paralelních životopisů podnítily Plútarcha „jiní“ lidé. Van der Valk z této informace dedukuje, že Plútarchovy zájmy mohly být u prvních životopisů ještě tematicky málo diferencované. V Mewaldtem a Jonesem zmíněných párech na prvních pozicích lze dle Valka vysledovat určitý Plútarchův myšlenkový postup charakterizovatelný jako „patriotské zaměření“⁸⁴. Snaha vzdát hold významným regionálním hrdinům se zdá být příčinou nejen Plútarchovy volby prvního páru Epameinondas-Scipio, ale též následného započetí práce na životopisu Epameinondova thébského spoluobčana, vrstevníka a blízkého přítele Pelopidase, k němuž později přibyl do dvojice Marcellus. Stejný motiv se podle Valka opakoval také u třetího a čtvrtého páru, avšak tentokrát již u jejich římských hrdinů. Plútarchos se při volbě hrdiny třetího páru rozhodl pro římského vojevůdce Luculla, neboť dvakrát poskytl Plútarchově rodné Chaironeii významnou diplomatickou pomoc a byl zde proto vnímán jako hrdina a u čtvrté dvojice pro Tita Flaminia, který tehdejší Řecko zbavil nadvlády Makedoňanů a stal se jakýmsi „zprostředkovatelem svobody“. Při výběru osobností pro třetí a čtvrtý pár životopisů mohl podle Valka sehrát svoji roli také fakt, že první dva páry Plútarchos napsal především kvůli jejich

⁸³ srv. Van der Valk 1982, 319 (poznámka pod čarou č. 83) a 327; Ziegler 1907, 26-32. Van der Valk značí zmíněné místo jako pasáž v Tim 1.2, neboť se domnívá, že životopis Římana Aemilia Paula byl v procesu tradování textu nesprávně přesunut ve své dvojici před *Timoleonta* a k Aemiliuovi byla při tomto přesunu připojena předmluva nacházející se původně na začátku životopisu řeckého hrdiny. Valk argumentuje své přesvědčení větou, v níž sám Plútarchos staví *Timoleonta* před Aemilia. Jedná se o pasáž v Aem 1.6, kde stojí: „A z těch ti právě kladu do rukou životopis Korint'ana *Timoleonta* a Aemilia Paula.“. Ziegler tento původně Westermannův argument považuje za neplatný, neboť v Paralelních životopisech lze nalézt rovněž místa, kde Plútarchos při zmínce o určitém páru vyjmenovává hrdiny očividně v obráceném pořadí (Dion 1.2: „obsahuje totiž Brutův a Dionův životopis“)

⁸⁴ Van der Valk 1982, 303

řeckým hrdinům a i v hodnocení jejich činů se přiklonil na jejich stranu, zatímco u následujících dvou párů se mohl pokusit korigovat předchozí nerovnováhu a upřednostnit tentokrát římské hrdiny.

Volba dvojice Demosthénés-Cicero jakožto pátého páru série byla vedena zcela odlišným motivem, který měl dle Valka pravděpodobně rétorický rozměr. Druhé možné vysvětlení motivu stojícího chápe Valk v souvislosti s neobvyklými dvěma věnováními v *Démostenovi* (Demo 1.1 a 31.7), jejichž přítomnost v textu by mohla být chápána jako důsledek iniciativy Sossia Seneciona, který si mohl otevřeně přát, aby Plútarchos vytvořil životopisný pár právě těmito dvěma osobnostem.

U životopisných párů na šestém až desátém místě dochází podle van der Valka znovu ke změně tematického zaměření. Na těchto místech se znovu přidržuje Jonesova modelu a dosazuje do této skupiny pár Lykúrgos-Numa, Theseus-Romulus, Themistokles-Camillus a Solón-Publicola. Při stanovování pořadí páru Theseus-Romulus nachází van der Valk tři možné varianty jeho možného umístění. Stoltzovo řazení tohoto páru na jedno z posledních míst si lze podle něj jen stěží představit, neboť Romulus byl v očích Římanů velmi významnou osobou a „Plútarchos nebyl natolik neobratný, aby tento pár publikoval až v nedůležité části celé série“. Další varianta předpokládá umístění ve středu celé série, avšak fakticky neposkytuje kvůli zaplnění předešlých pozic jiné východisko než zařazení na 16-17. místo. O takto pozdní pozici vytvoření lze podle van der Valka znovu úspěšně pochybovat. Nejpravděpodobněji se tedy van der Valkovi jeví hypotéza, která spojuje dvojici Theseus-Romulus s párem Lykúrgos-Numa a v souladu s referencemi také s párem Themistokles-Camillus. Plútarchovo vyjádření v pasáži Thes 1.4 přitom podle van der Valka nezanechává mnoho pochybností o posloupnosti vydání mezi páry Lykúrgos-Numa a Theseus-Romulus, neboť jak již názorně demonstrovali Stoltz s Jonesem, poukazuje na již dřívější vydání *Lykúrga s Numou*. Protichůdné reference nacházející se u těchto tří párů neposkytují žádný jednoznačný závěr z hlediska jejich posloupnosti vydání. Valk se nejasné pořadí snaží rozřadit tematicky, přičemž postuluje, že pár Lykúrgos-Numa byl první mezi knihami na 6-10. místě a spatřuje

v něm jako hlavní téma „zákonodárství“⁸⁵. U sedmého páru Theseus-Romulus a osmého páru Themistokles-Camillus tvoří centrální motiv téma „zakladatelé měst“, přičemž v případě *Thesea* a *Romula*, mýtických zakladatelů Athén a Říma, je tento motiv zcela zřejmý a u *Themistokla* s *Camillem* odvoditelný z Plútarchova osobního vnímání těchto hrdinů jakožto „druhých“ zakladatelů měst⁸⁶. Mimoto *Themistokla* podle Valka charakterizuje, že je jediným⁸⁷ řeckým životopisem, který začíná slovy „Θεμιστοκλει δὲ“ a také neobsahuje žádnou předmluvu, s níž se lze obvykle setkat v úvodním životopisu celého páru. Valk si tuto neobvyklost vysvětluje tím, že pár Themistokles-Camillus byl úzce spojen s předcházejícím párem a mohl být dokonce původně napsán na stejný svitek.

V rámci zvoleného tématického zaměření by podle Valka mohl Plútarchos jen stěží přehlédnout dalšího významného zákonodárce Solóna a rovněž Perikla, jednoho z nejslavnějších státníků své doby. Do tématického zaměření této řady tedy zařazuje pár Solón-Publicola na úkor dalšího možného kandidáta, páru Lysander-Sulla. Van der Valk se u páru Solón-Publicola zamýšlí také nad jeho postavením, zda nemohl zaujímat úvodní pozici v celé této řadě státníků a zákonodárců. Tuto myšlenku nicméně odvrhuje s přesvědčením, že ačkoliv Solón patřil mezi významné zákonodárce, nebyl pro Athéňany v tomto směru zcela prvním a jeho zákony také nezapůsobily na společnost tak silně jako Lykúrgova ustanovení na život spartského lidu a rovněž jeho římský protějšek Publicola se svým významem nemohl vyrovnat Numovi.

V případě páru Lysander-Sulla si van der Valk referenci v *Periklovi* (Per 22.4) odkazující na *Lysandra* vysvětluje tak, že *Lysander* je buďto dřívějším životopisem než *Perikles* nebo, že byl vydán ve stejné sérii jako pár Perikles-Fabius, přičemž preferuje druhou možnost. Van der Valk se v tomto případě nedrží primárně vztahu udaného

⁸⁵ Van der Valk 1982, 304

⁸⁶ srv. Theander 1958 13-14, v této práci str. 22; van der Valk vychází také z Plútarchova díla *De latenter vivendo*

⁸⁷ rovněž v úvodu *Euména* Valk nachází stejný začátek s „δὲ“ za jménem hrdiny, nicméně tuto druhou výjimku vysvětluje tím, že pořadí Řek-Říman je u tohoto páru obrácené, neboť *Sertorius* podle všeho tvoří úvodní životopis a *Euménes* jakožto druhý v páru tak může začínat stejným slovním spojením jako jiné římské životopisy

zmíněnou referencí, která slovesem v perfektu udává vztah *Lysander* byl dříve vytvořen než *Perikles* a nezařazuje jej na v zásadě „volné“ deváté místo, neboť větší váhu přikládá tematické spřízněnosti *Solón*a s *Publicolou* k sérii životopisných párů na 6.-10. místě. Jelikož všechny pozice do desátého místa jsou zaplněny a pořadí na 12.-15. místě přináležejí podle všeho sérii tematicky úzce propojených hrdinů zařazuje Van der Valk pár *Lysander-Sulla* na jedenácté místo.

Plútarchem určený dvanáctý pár *Dion-Brutus* je prostřednictvím referencí v *Brutovi* úzce propojen s Caesarovým a Pompeiovým životopisem a dále referencí v *Dionovi* také s *Timoleonem*. Existenci protichůdných referencí si u těchto párů van der Valk vysvětluje v souladu se Stoltzovou hypotézou, že Plútarchos nepracoval na více než jednom životopisu ve stejný čas, přičemž však usuzuje, že přinejmenším v některých případech si Plútarchos byl velmi dobře vědom toho, o čem bude psát v následujícím životopise.

Stoltzem nalezené nesrovnalosti⁸⁸ mezi životopisy *Bruta* a *Caesara* nepoukazují podle van der Valka nutně na Plútarchovo chybné zapamatování si daných událostí plynoucí z dlouhé časové prodlevy mezi jejich napsáním⁸⁹. Van der Valk namísto toho soudí, že rozdílné podání událostí je zapříčiněno Plútarchovou *uměleckou snahou*, která v každém životopise sleduje jiné cíle a podle nich také události interpretuje. Mimoto van der Valk spatřuje v Paralelních životopisech Plútarchovu snahu vyobrazit hlavního hrdinu životopisů v nejsympatičtější možném světle⁹⁰. Události, které se opakují ve více životopisech, mohou tedy být podle Valka popsány různým způsobem, neboť v první řadě zohledňují vlastní perspektivu pohledu na vybraného hrdinu. Příklad rozdílného převyprávění

⁸⁸ Caes 69. 6-11: Cassius se zabil mečem, kterým kdysi při vraždě bodal Caesara, zatímco Brut 36.5-7: Cassia na jeho vlastní rozkaz sťal jeho sluha; Caes 69.13: autor dává do spojitosti odplatu Caesarovým vrahům s dvojnásobným zjevením daimona Brutovi, zatímco v Brut 36.6 se autor jen pozastavuje nad podivností tohoto zjevení

⁸⁹ nejznámější nesrovnalost v sobě ukrývá pasáž v Caes 66.4, kde Plútarchos jmenovitě uvádí *Bruta Albinia* jako osobu, která zdržovala *Antonia* před budovou senátu v době Caesarovy vraždy, zatímco v Brut 17.2 připisuje tento čin *Treboniovi*. Dle Valka není jasné jedná-li se o chybu způsobenou chybou Plútarchovy paměti nebo vycházením z odlišné informace jiného zdroje. Vícere zminění *Bruta Albinia* v událostech v den Caesarovy vraždy ukazuje spíše na první možnost a při rychlém stylu psaní mohlo Plútarcha dovést k chybnému přesvědčení také o jeho roli ve zdržování *Antonia*

⁹⁰ srv. van der Valk 1982, 309-311; Pelling 2002, 365-383

události zapříčiněného uměleckou snahou Valk nachází například v *Caesarovi* a Plútarchově opakovaném informování o Cassiově snaze přesvědčit Bruta, aby se zúčastnil plánovaného spiklenectví, zatímco v *Brutovi* je celé přesvědčování shrnuto do jednoho jediného efektního rozhovoru, které umně dramatizuje celé vyprávění. Odlišně zaměřená umělecká snaha je s to vysvětlit též rozdílné podání Brutova setkání s daimónem v *Caes* 69.13 a *Brut* 36.5-7. Plútarchos v *Caesarovi* obšírně popisuje Brutovo setkání s tímto zjevením tak, aby upozornil na to, jak byli Caesarovi vrazi potrestáni, zatímco v *Brutovi* jen stroze informuje, že k této události došlo. Další příběh pojednávající o tragickém osudu básníka Cinny při Caesarově pohřbu se zdá Valkovi být v Brutově verzi (*Brut* 20.8-11) delší a rovněž detailnější a tento závěr vysvětluje tím, že Brutův životopis byl napsán dříve než Caesarův, a proto Plútarchos událost převyprávěl v *Brutovi* s větším důrazem na přesnost, neboť o ní pojednával vůbec poprvé. Z Valkovy analýzy stejných událostí vyplývá, že Plútarchos popisoval detailněji událost v tom životopise, u kterého se popis události zdál být z hlediska hlavního hrdiny důležitější. Vysvětlením vzniku nesrovnalostí prostřednictvím různých uměleckých snah speciálních pro každý životopis van der Valk odmítá Stoltzovo přesvědčení, že tyto životopisy nemohly být sepisovány ve stejnou dobu. Tvrdí naopak, že jsou společně úzce propojeny ještě s Pompeiovým životopisem a také byly společně vytvářeny ve stejnou dobu⁹¹. Nedomnívá se rovněž, že by Plútarchos na těchto třech životopisech pracoval střídavě, jak ukazuje v jednom ze svých analyzovaných vysvětlení Stoltz, ale daleko spíše je vytvářel jeden po druhém, přičemž si již byl dobře vědomí toho, o čem bude psát v následujícím životopise.

Tuto linii výkladu potvrzuje také srovnání pasáží v *Dion* 58 a *Tim* 32-33 obsahující protichůdné reference. Na rozdíl od Stoltze se Valk domnívá, že není nutné pochybovat o autenticitě reference v *Dion* 58.10, neboť pro Plútarcha je typické zmiňovat se o potrestání vrahů hlavního hrdiny v závěru životopisů. Rozdílnosti v převyprávění některých událostí mezi těmito dvěma životopisy je dle Valka znovu

⁹¹ Van der Valk 1982, 314

možné objasnit jako důsledek jiných uměleckých tendencí. Smrt Dionových příbuzných popisuje Plútarchos v *Dionovi* tak, že byli zabiti po vynuceném nastoupení na loď a jejich ostatky byly vhozeny do moře, zatímco u *Timoleona* vyobrazuje jejich skon daleko hrozivěji – byli z lodě hozeni do moře zaživa. Tato druhá verze je dle Valka způsobena rozdílnými uměleckými tendencemi, které v tomto konkrétním případě souvisí s Timoleonovým zavrženíhodným činem, kdy sám nechal zabít Hiketasovy dcery. Tento hanebný čin mohl dle Valka zavdat významný důvod k Timoleonově kritice, a proto Plútarchos, usilující o prezentování ústřední postavy životopisu v nejlepším možném světle, otupil případnou kritiku v Timoleonově životopisu uvedením takové verze příběhu smrti Dionových blízkých, v níž se Hiketas zachoval daleko krutěji a při srovnání se Timoleonův čin stal snáze „ospravedlnitelným“. *Timoleon* je podle Valka úzce propojený s Dionovým životopisem a celý pár Aemilius-Timoleon zaujímá místo za dvojicemi na 12-14.místě⁹².

Relativní chronologie Paralelních životopisů na 16.-23. místě zůstává podle van der Valka problematická a blíže jen obtížně určitelná. Valk pouze předpokládá, že páry Agis/Kleoménes-T./C.Gracchové, Pyrrhos-Marius a Demetrius-Antonius patřily k úplně posledním párům, přičemž pár Pyrrhos-Marius mohl tvořit pár úplně poslední a dále Nikias-Crassus nemusel následovat ihned po životopisech dalších triumvirů Caesara a Pompeia, neboť Plútarchos se podle něj rozhodl tento pár vytvořit

⁹² zařazení páru Aem-Tim se zdá být ve van der Valkově modelu relativní chronologie nejasné - srv. Van der Valk 1982, 314: (Dio)..., "he refers the reader to V.Timol, which biography, as I think, was composed in the very next future." Na tuto větu následuje upřesňující poznámka pod čarou: „Scholars assume, as I think, rightly that V.Timol. is posterior to V.Dio. The parallels of the two lives, however, seem to show that they were published in the same series.“ Druhé vyjádření Van der Valk 1982, 319: „In V.Aem-Timol. he restates this view and he says that he wishes to continue of his own accord. As I tried to show before, V.Timol. must be closely connected with V.Dio and so it must be placed directly after Books 12-5.“ Tato věta se zdá obsahovat překlep v čísle, neboť za páry úzce propojené s párem Dion-Brut Valk považuje kromě páru Aem-Tim, páry Alex-Caes a Ages-Pomp. Z tohoto důvodu předpokládám, že v textu mělo asi původně stát „přímou po knihách 12-4“. Podlecki (1991, 4065) však při informování o podobě Valkova modelu relativní chronologie na tuto větu nereflktuje a uvádí pár Aem-Tim na 13.místě hned za párem Dion-Brut. Podle mého názoru nelze Valkovo druhé vyjádření (str.319) vynechávat jen z toho důvodu, že nejspíše obsahuje překlep. V prvním vyjádření mluví Valk pouze o úzkém propojení *Diona* s *Timoleonem*, což nemusí nutně znamenat, že po sobě následoval celý pár. Ve druhém vyjádření se již Valk snaží definovat pořadí celého páru Aem-Tim a tuto větu tedy považuji za důležitější.

nikoliv na základě Crassova propojení s dalšími triumviry, nýbrž kvůli svému zájmu o příčiny neúspěchu sicilské a parthské expedice.

Závěrečnou řadu životopisů se Valk snaží více diferencovat prostřednictvím uvážení možnosti, zda některý z párů nemohl následovat po prvním „negativním“ životopisném páru Demetrios-Antonius. Ve speciálních obecných předmluvách v *Periklovi* a v *Démétriovi* přitom Valk spatřuje Plútarchovu tendenci „osvětlit čtenáři svůj postup (či princip), na jehož základě vytváří jednotlivé páry životopisů“⁹³. Zatímco v *Periklově* úvodu Plútarchos poukazuje na záměr vyobrazit životy ctnostných mužů takovým způsobem, aby u čtenáře podnítil snahu k jejich napodobování, v *Démétriovi* informuje o změně svých dosavadních principů tvorby a o novém plánu vytvořit životopisy několika povahově problematických mužů, jejichž příkladu by se čtenář měl snažit vyvarovat. Van der Valk se přitom narozdíl od Duffa⁹⁴ domnívá, že u zmíněných úvodů je přirozené předpokládat přenositelnost jejich principů i na následující životopisy.

Do řady životopisů následující po páru Demetrios-Antonius Valk nepřirazuje kvartet Agi/Kleo–T./C.Grac, neboť z úvodu *Agida* lze vyčíst Plútarchův zájem o osudy bratří Gracchů a nikoliv snahu zařadit je mezi zavrženíhodné osobnosti. O jejich politické činnosti přitom Plútarchos podle Valka usuzoval, že byla vedena vznešenými úmysly, avšak časem se naneštěstí odklonila ze správné cesty prostřednictvím přílišné starosti o vlastní slávu. Stejně hodnocení přitom nelze podle vyřknout o *Démétriovi* s *Antoniem*, u nichž Plútarchos ve svém negativním hodnocení klesá ještě přinejmenším o stupeň níže⁹⁵. Rozdíl v míře „opovrženíhodnosti“ u těchto

⁹³ Van der Valk 1982, 318

⁹⁴ srv. Duff 1999, 13-51: Duff vehementně argumentuje proti snahám vysvětlovat předmluvy některých životopisů jako tématické úvody pro celé řady párů, přičemž hájí stanovisko, že jejich „působnost“ se váže pouze k těm životopisům, v nichž jsou tyto předmluvy obsaženy. Duff 1999, 55-56: poukazuje na fakt, že Plútarchos sám v *Kim* 2.4-5 uvádí, že lidská přirozenost není nikdy zcela jen dobrá a dále že v domnělých negativních životopisech není v mnoha případech převyprávění události natolik jasné, aby se čtenář snadno mohl orientovat v tom, jakým způsobem má na daného hrdinu nahlížet.

⁹⁵ srv. Duff 1999, 61-65: Podle Duffa ani hrdinové páru Demetrios-Antonius nejsou zcela negativními postavami. „Demetrios a Antonios...are good men gone wrong, not innately evil. They are men of great potential, but whose potential is perverted by their environment and by their own weaknesses.“ Redukce na černobílý model „pozitivních“ a „negativních“ hrdinů v Paralelních životopisech je tudíž podle Duffa zavádějící.

párů se Valkovi zdá dostatečným ukazatelem toho, že Plútarchos tuto čtveřici ctnostně smýšlejících hrdinů nevydal krátce po páru Demetrios-Antonius. Pravděpodobnější se v tomto kontextu Valkovi jeví možnost, že by Plútarchos po zmíněném čtyřpáru popisujícím téma „ctnostných hrdinů, kteří se staly příčinou neštěstí“ přikročil k rozhodnutí začít sepisovat životopisy více negativních hrdinů a tedy přímo po této čtveřici vytvořil pár Demetrios-Antonius.

U páru Sertorius-Euménes spatřuje Valk jeden z hlavních důvodů pro jeho zařazení do závěrečné série životopisů v obráceném pořadí hrdinů v páru. Valk míní, že teprve v pokročilém stádiu tvorby učinil Plútarchos rozhodnutí obměňovat pořadí hrdinů v páru a uvádět příležitostně na prvním místě život římského hrdiny. Z hlediska umístění mezi závěrečnými páry Valk konstatuje, že Sertorius zaujal Plútarcha jejich ctnostmi, podobně jako v páru Aristeides-Cato st. prvně jmenovaný svou dobrovolnou chudobou a soběstačností a hrdinové páru Fókión-Cato ml. svoji ctností, již nebylo možné přemoci ani největší nepřízní osudu. Podle van der Valka je u těchto párů přirozené předpokládat, že Plútarchos se při jejich tvorbě v první řadě soustředil na ctnosti hrdinů, a proto se zdá být vhodnější spojovat jejich vznik s dobou před vytvořením páru Demetrios-Antonius.

U dvojice Pyrrhos-Marius existuje podle Valka více důvodů pro jeho zařazení do závěrečné části a pravděpodobná se mu rovněž jeví možnost, že zaujímá v sérii poslední, třiadvacáté místo. Mariův životopis odkazuje referencí v Mari 10.2 na svého současníka a rivala *Sullu*, nicméně sám není nikde v *Sullovi* citován, ačkoliv oba životopisy obsahují mnoho stejných událostí. Tato skutečnost by měla vypovídat o jeho pozdějším vytvoření až po páru Lysandros-Sulla. Další reference v Mari 29.12 v budoucím čase odkazuje na životopis Metella Numidica, který se Plútarchos zjevně chystal napsat, avšak nestihl jej již podle Valka pravděpodobně dokončit a publikovat. Poslední kapitoly *Maria* spjaté s jeho nespokojeností s vlastním životem rovněž nejeví známky obvyklého Plútarchova postupu při zakončování životopisu, kde usiluje o závěrečné poukázání na hrdinovy kladné stránky, vyobrazení trestu stihnuvšího hrdinovy vrahy či barvitě převyprávění vznešeného průběh hrdinova

pohřbu. Výrazně negativní zakončení Mariova životopisu může být podle Valka způsobeno buď Mariovou averzí vůči řecké kultuře, již Plútarchos u Římanů nesl nelibě nebo vytvořením páru po úvodním „negativním páru“ Demetrios-Antonius.

Pár Alkibiades-Coriolanus představuje dle Valka jeden z možných negativních párů životopisů, neboť se setkáváme s osobnostmi, které sice prokázaly svůj výjimečný talent, avšak zneužily jej k boji proti své vlasti. Nicméně v životopisných pasážích, ani v *synkresis* se nenachází žádná indicie, prostřednictvím které by bylo možné jednoznačně prokázat spojitost tohoto páru s dvojicí Demetrios-Antonius, a proto van der Valk pouze naznačuje, že Plútarchos v době napsání *Alkibiada* pravděpodobně spíše ještě neplánoval vytvořit sérii „negativních životopisů“.

V poslední části své práce van der Valk vyjevuje svůj pohled na původ protichůdných referencí. Na příkladech ukazuje, že protichůdnými referencemi propojené životopisy byly pravděpodobně vytvářeny v krátkém intervalu po sobě a tím, že Plútarchos měl rozmyšleno, o čem v nich již bude psát, si mohl dovolit do nich vložit referenci ve tvaru slovesa v perfektu, ačkoliv životopis ještě neměl vytvořený. Reference v *Alkibiadovi* a *Nikiovi* ukazují, že oba životopisy byly vytvořeny v krátkém čase po sobě a podle Valka také publikovány v rámci stejné řady životopisů. Valk u těchto párů ovšem nepřikládá hlavní význam referencím, ačkoliv díky přítomnému času reference v Nik 11.2 a minulému v Alk 13.9 vyjevují vztah, že *Nikias* byl spíše starším životopisem než *Alkibiades* a na základě analýzy stejných událostí v Alk 13.8 a Nik 11.10 určuje, že Alkibiadův životopis byl vytvořen dříve než *Nikias*.

3.9 Stadter a Konrad

Popis modelů relativní chronologie Stadtera a Konrada v této práci propojují, neboť Konrad zcela přejímá výsledný Stadterův model relativní chronologie prvních deseti párů. P. A. Stadter v úvodu knihy „*Plutarch's Pericles*“ (1989) a v článku „*Paradoxical paradigms*“ (1992) konstruuje vlastní model relativní chronologie

prvních deseti párů, v němž se významně inspiruje poznatky předešlých výzkumů, především pak modelem van der Valka⁹⁶. Stadter stejně jako van der Valk doplňuje jen přibližně referencemi udané pořadí párů na prvních deseti místech prostřednictvím stanovení Plútarchova tématického zaměření a propojujících motivů mezi jednotlivými páry.

První pár tvoří pro Stadtera dvojice Epameinondas-Scipio. Po něm dále následují dva páry pojednávající o vojevůdcích, kteří byli úzce propojeni s Boiottií. V rámci druhého páru Plútarchos vytvořil nejprve životopis Thébanu Pelopidasovi a ve třetím se zaměřil na římského vojevůdce Luculla, jenž zachránil Chaironeiu před pomstou Říma. Čtvrtým párem je dle Stadterova modelu pár Filopimén-Flaminius, který oslavoval Filopiména jako „posledního z Řeků“ a Flaminia jako „osvoboditele Řecka“. Plútarchem přímo uvedený pátý pár Demosthénés-Cicero vyobrazuje známé řečníky jakožto bojovníky za svobodu.

Mezi pátý a desátý pár řadí Stadter páry Lykúrgos-Numa, Theseus-Romulus, Themistokles-Camillus a Lysandros-Sulla, přičemž v těchto párech nalézá Plútarchovo zaměření na téma ctižádosti, politické rivality a moci. Šestý pár Lykúrgos-Numa a sedmý pár Theseus-Romulus propojuje téma významných zákonodárců a zakladatelů, které je patrné i u osmého páru Themistokles-Camillus, u nichž se Plútarchos zaměřuje na „ctižádost, která nehledě na vlastní slabé stránky zachraňuje a znovu rekonstruuje hrdinovo město po jeho zničení“⁹⁷. U devátého páru Lysandros-Sulla se již zaměřil na hrdiny, kteří tato města dokázali dobýt prostřednictvím vlastní bezohledné ctižádosti. Desátý pár Perikles-Fabius podle Stadtera popisuje osudy mužů, kteří zabránili ohrožení vlasti díky své příkladné schopnosti sebeovládání. Téma ctižádosti a politické rivality nachází i v tomto páru, neboť Perikles vyhání z města Kimóna s Thukydidem a Fabius krotí ambiciózní generály v jejich snaze utkat se s Hannibalem v bitvě a snaží se zabránit Scipionovi

⁹⁶ srv. Stadter 1989, xxviii-xxix: souhlasí s van der Valkovým modelem vyjma devátého páru Lysandros-Sulla a je zcela totožný s modelem Piccirilliho (1980, 1735-55; c.f. Podlecki 1991, 4065), jehož však na rozdíl od valka nereferencuje

⁹⁷ Stadter 1992, 49-50

v jeho cestě do Afriky. Oba dva podstoupovali politické boje, avšak ani jeden z nich nezavdal příčinu k ohrožení své země. Podle Stadtera hlavní motivy osmého, devátého a desátého párů tvoří schopnost sebeovládání, ctižádost, nabývání a využívání majetku a bezpečnost vlasti, které dosahují vyvrcholení u páru Perikles-Fabius, jejichž skutky v roli vojevůdců a státníků měly sloužit jako příklad Plútarchovým současníkům.

C. F. Konrad v úvodu své knihy „Plutarch's Sertorius“ (1994) uvádí podobu relativní chronologie, která se u prvních deseti párů kompletně přidrží Stadterova modelu a zaměřuje se na určení pořadí zbývajících třinácti párů. Plútarchovy reference nepředstavují podle Konrada dostatečné důvěryhodné indikátory pořadí, neboť simultánní příprava více životopisů najednou vysvětluje existenci protichůdných referencí podle jeho názoru jen mlhavě, tuto koncepci chápe s velkou rezervou. Konrad naopak naznačuje, že ne všechny reference musí být autentické. Větší důraz naopak klade na výzkum J. Geigera, který na základě analýzy četnosti jmenovitého uvedení hrdinů Paralelních Životopisů ve spisech *Moralia* zjistil, že většina osobností z helenistického období ve starém Řecku, mezi něž patří Agis, Kleoménes, Demetrios, Eumenes, Pyrrhos a jejich římské protějšky v páru, bratři Gracchové, Antonius, Sertorius a Marius, jsou v těchto dílech na rozdíl od zbývajících hrdinů komparativně daleko méně jmenováni. Nižší míru jmenovitého uvádění hrdinů ve spisech *Moralia* Konrad považuje za velice slibné hledisko, které by mohlo vypovídat o jejich pozdní době vytvoření. Hledání tematických souvislostí propojujících určité životopisy považuje za další důvěryhodný metodický postup, který je s to vyjevit, zda Plútarchos vytvořil dva či více životopisů v rámci stejného tematického „projektu“ či nikoliv.⁹⁸

⁹⁸ Konrad 1994, xxvii: Konrad se odvolává na Stadterův metodický postup a rovněž na studii Frazierové (1987, 65-75, c.f. Podlecki 1991, 4064), podle níž byl Plútarchův výběr hrdinů do páru determinován podle vzájemných podobností v jejich politické roli, obdobných morálních a politických postojích, uskutečněných významných činech nebo podobných prožitých událostí.

Konrad se zaměřuje na spojitosti mezi jednotlivými páry, a ty se dále snaží rozřazovat do větších tematických celků. Páry Dion-Brut, Aem-Tim, Alex-Caes, Ages-Pomp Konrad vnímá jako páry, které vznikly krátce po sobě, přičemž rovněž Pelling ukázal, že *Brutus, Caesar, Pompeius, Cato ml. Antonius* byly pravděpodobně vypracovány v rámci jednoho stejného projektu, avšak zpochybňuje příslušnost *Crassa* do této skupiny, neboť se zdá tematicky více hodit k párům Pyrrhos-Marius, Sertorius – Euménes, Agis/Kleoménes-T./C.Gracchus.

Téma „státníkův vztah k vlastnímu městu“ lze vysledovat u párů na 6.-10. místě a zdá se dále pokračovat také u jedenáctého páru Solón-Publicola a dvanáctého Dion-Brutus. Tyto čtyři hrdiny Konrad charakterizuje jako spravedlivé a moudré vůdce, jejichž ctižádost je korigována prostřednictvím jejich vztahu k filosofii a silou jejich vlastní osobnosti. Silný kontrast vůči těmto dvěma párům poté představuje následující pár Alexander-Caesar. Patnáctý pár Agesiláos-Pompeius již hledí na téma „vztah státníků k vlastnímu městu“ s novou perspektivou, neboť oba hrdinové jsou prezentováni jako brilantní vojenští stratégové a vojevůdci, kteří po návratu do své vlasti nejsou schopni stát se stejně znamenitými státníky. Další pár Aemilius-Timoleon se tematicky zaměřuje na vykreslení proměnlivosti osudu v jeho nejrůznějších podobách a toto téma se více či méně opakuje ve všech následujících životopisů a téma mravní počestnost hrdinů jej dále propojuje s páry Aristeides-Cato st. a Fokión-Cato ml.

Téma, které se prolíná mezi páry již od dvojice Dion-Brutus, je dle Konrada „selhání hrdiny“ v roli státníka nebo generála, přičemž v různých párech nabývá různých podob. V sympatickém světle je tento motiv Plútarchem vylíčen v případě neochvějně zásadových hrdinů páru Fokión-Cato ml., šlechetně smyšlejících hrdinů u páru Agis/Kleomenes-Gracchové nebo pozoruhodných mužů zasažených nepřízní osudu u dvojice Sertorius-Euménes. Naopak kriticky se Plútarchos staví k dalším hrdinům u párů Demetrios-Antonius, Nikías-Crassus a Pyrrhos-Marius, v nichž již hrdinův neúspěch spatřuje v souvislosti s určitým nedobrym povahovým rysem. Nový didaktický prvek, kdy Plútarchos popisuje

špatné vlastnosti hrdinů jakožto odstrašující příklad chování, se dle Konrada poprvé objevuje u páru Lysandros-Sulla a poprvé zde částečně nahrazuje doposud obvyklou snahu prezentovat ctnosti, které by měly být napodobovány.

U páru Agis/Kleoménes-T./C.Gracchus, Sertorius-Euménes, Coriolanus-Alkibiades shledává Konrad ústřední motiv v „konfliktu hrdiny se svojí vlastní“ a usuzuje, že mohou tvořit jeden tematický celek. Agis, bratři Gracchové, Sertorius a Coriolanus jsou dále prezentováni jako muži, kteří byly vychováni svými matkami, a rovněž Alkibiadés vyrůstal bez svého otce. Všichni tito hrdinové vyjma Agida a Gracchů poznali také hořkost nuceného exilu a stali se vůdci národů, k nimž ovšem sami nepatřili. Téma „vládnutí cizím národům“ dále propojuje tyto tematicky spojené životopisy s dvojicí Demetrius-Antonius. V rámci upřesnění pořadí tohoto páru Konrad upozorňuje na původně Pellingovu myšlenku⁹⁹, že pár Demetrius-Antonius byl vytvořen patrně dříve než pár Sertorius-Eumenés, neboť v *Demetriovi* není vůbec reflektováno na snahy hlavního hrdiny zachránit Euména (Eum 18.6) a to navzdory tomu, že v pasážích, kam by popis této události v *Demetriovi* připadal (Deme 3-4), jsou vylíčeny Demetriovy kladné vlastnosti jako například vlídnost nebo smysl pro spravedlnost. Pokud tedy Plútarchos nebyl nucen z koncepčních či literárních důvodů tuto příhodu ve vhodné pasáži neuvést, je podle Konrada možné se domnívat, že se o ní dozvěděl teprve později, v momentě kdy započal psát pár Sertorius-Euménes.

Konradem stanovené pořadí posledních třinácti párů má následující podobu: 11.Sol-Publ, 12. Dion-Brut, 13. Alex-Caes, 14. Ages-Pomp, 15. Aem-Tim, 16. Ari-Cato st., 17.Fok-Cato ml., 18. Deme-Ant, 19. Agi/Kleo-Grac, 20. Sert-Eum, 21.Cor-Alk, 22. Nik-Cras, 23. Pyr-Mari.

⁹⁹ srv. Pelling 1979, (In Scardigli 1995, 285, poznámka pod čarou č. 68)

IV. Závěr

Badatelé v prvotním období zkoumání relativní chronologie Paralelních životopisů zvýznamnili důležité postavení referencí při určování pořadí párů v sérii, avšak zakomponování jimi udávaných poznatků do modelu relativní chronologie se omezovalo obtížné vysvětlení protichůdných referencí, které se nakonec odrazilo ve větší či menší snaze jednotlivých badatelů zpochybňovat autenticitu referencí a v konečném důsledku se významně podepsalo na malé koherentnosti jejich vlastních koncepcí.

Mewaldtova teorie současného vydání více životopisných párů přinesla zcela novou perspektivu pohledu na existenci protichůdných referencí v textu. Stoltz tuto teorii odvrhнул s poukazem na nepravděpodobnost Plútarchovy práce na velkém počtu životopisů najednou a špatným zařazením páru Theseus-Romulus na počátek místo nakonec série. Pozdější výzkum Brožkův proto v souladu s Stoltzovým přesvědčením o Plútarchově jedinečném „setkávání se s hrdiny“ poukázal na možnost vložení reference do textu již během současné přípravy podkladů pro větší počet životopisů. Jones následně přehodnotil význam pasáže v Thes 1.4, čímž pár Theseus-Romulus navrátil mezi páry na počátku série. Pelling našel další důvody potvrzující Plútarchovu simultánní přípravnou práci na větším počtu životopisů a vysvětlení existence protichůdných referencí spojil podobně jako Zielger s možností určité revize nebo s Plútarchovou tendencí upravovat popisované události dle umělecké potřeby, která zřejmě rovněž ovlivnila zavádějící uvedení některých referencí v minulém čase. Tato teorie zpochybnila využitelnost všech referencí disponujících slovesem v minulém čase jakožto poznatků pro stanovení relativní chronologie a předznamenala další snahu badatelů, podpořit poznatky explicitních kritérií stanovením Plútarchova tematického záměru v jednotlivých fázích práce na životopisech. Van der Valk na základě tematických spojitostí mezi páry upřesnil podobu prvních deseti párů a analýzou stejných událostí vyjevil pořadí až po

patnáctý pár, přičemž se přiklonil k teorii současné přípravy životopisů a původ protichůdných referencí si vysvětloval krátkou dobou mezi vydáním inkriminovaných párů. Stadter a Konrad dále upravili van der Valkovův model, na základě své vlastní analýzy tematických spojitostí mezi životopisnými páry.

Za těchto okolností by pro výzkum relativní chronologie Paralelních životopisů mohlo být přínosné pokusit se o konfrontaci dosavadních poznatků s východisky dalších, dosud na Paralelní životopisy neuplatněných metodických postupů, jakými jsou analýza jazykových prostředků a v určité omezené míře také stylometrická měření.

V. Přílohy

Příloha 1: Plútarchovy reference v Paralelních životopisech

AGE 4.3 ⇒ LYK

..., ὡς ἐν τοῖς περὶ Λυκούργου γέγραπται.
„..., jak jsem o tom psal v životopise Lýkurgově.“

AGE 20.9 ⇒ LYK

..., ὡς ἐν τοῖς περὶ Λυκούργου γέγραπται.
„..., jak je vylíčeno už v životopise Lýkurgově.“

AGE 28.6 ⇒ EPA

πολλῶν δὲ σημείων μοχθηρῶν γενομένων, ὡς ἐν τῷ περὶ Ἐπαμεινώνδου γέγραπται...
„Třebaže se ukázalo mnoho nepříznivých znamení – vypsals jsem je v Epameinóndově životopise -...“

ALK 13.9 ⇒ ?NIK

περὶ μὲν οὖν τούτων ἐν ἑτέροις μᾶλλον εἴρηται τὰ ἱστορούμενα.
„Ale co se o tomto příběhu ještě vykládá, bylo pověděno obsírněji v jiném spise.“

ANT 69.2 ⇒ ?BRUT

(Λουκιλῖος) περὶ οὗ δι' ἑτέρων γεγραφάμεν, ὡς ἐν Φιλίπποις ὑπερ τοῦ διαφυγεῖν Βροῦτον αὐτὸς αὐτὸν ὡς δὴ Βροῦτος ὦν ἐνεχείρισε τοῖς διώκουσι...
(Lucilius) „O tomto jsem napsal v jiném spise, že se v bitvě u Filipp ve snaze dopomoci Brutovi k uniknutí sám vydal stíhajícím nepřátelům;...“

BRUT 9.9 ⇒ CAES

τὸναντίον δ' ἀπήντησεν, ὡς ἐν τοῖς περὶ Καίσαρος ἀκριβῶς γέγραπται.
„Mělo to však za následek pravý opak, jak jsem to podrobněji vylíčil v životopise Caesarově.“

C.GRAC 2.2 ⇒ ?NIK

...τὸν δὲ Ῥωμαίων πρῶτον ἐπὶ τοῦ βήματος περιπάτω τε χρήσασθαι καὶ περισπάσαι τὴν τήβεννον ἐξ ὧμου λέγοντα, καθάπερ Κλέωνα τὸν Ἀθηναῖον ἱστόρηται...
„...kdežto tento první z Římanů začal pocházet po řečništi a strhávat si z ramene tógu, jako si Athéňan Kleón, jak jsme jinde vyložili.“

CAES 35.2 ⇒ POMP

(Πομπειος) ..., ὡς ἐν τοῖς περὶ ἐκείνου γραφησομένοις τὰ καθ' ἕκαστον δηλωθήσεται.

„O tom je vyloženo ve zvláštním spise o Pompeiovi.“

CAES 45.9 ⇒ POMP

(Πομπειος) ἀλλ' οὗτος μὲν οἴαις ὕστερον χρησάμενος τύχαις, ὅπως τε παραδοὺς ἑαυτον τοῖς Αἰγυπτύτιοις ἀνδράσιν ἀνηρέθη, δηλοῦμεν ἐν τοῖς περὶ ἐκείνου γράμμασιν.

„O tom, jaký byl jeho další osud, jak se vydal Egypťanům a byl zahuben, vyprávíme ve zvláštním spise o Pompeiovi.“

CAES 59.4 ⇒ NUM

(Νομᾶς) ..., ὡς ἐν τοῖς περὶ ἐκείνου γέγραπται.

„Je o tom vyloženo v našem spise o Numovi.“

CAES 62.8 ⇒ BRUT

(Κάσσιος) ..., ἔχων πρὸς τὸν Καίσαρα δι' αἰτίας ἃς ἐν τοῖς περὶ Βρούτου γεγραμμένοις δεδηλώκαμεν.

(Cassius) „...“, neboť osobně choval vůči Caesarovi také značnou nenávisť z příčin, jež jsme uvedli v životopise Brutově.“

CAES 68.7 ⇒ BRUT

ἃ δὲ καὶ πράξαντες καὶ παθόντες ἐτελεύτησαν, ἐν τοῖς περὶ Βρούτου γέγραπται.

„Co vykonali, co se jim stalo a jak skončili, je vypsáno v knize o Brutovi.“

CAM 33.10 ⇒ ROM

ὁ δὲ Ρωμύλος ἠφανίσθη δημηγορῶν περὶ τὸ τῆς αἰγὸς ἔλος πρᾶσαγορευόμενον, ὡς ἐν τοῖς περὶ ἐκείνου γέγραπται.

„...Romulus zmizel, když mluvil k lidu u takzvané Kozí bažiny, jak se o tom píše v jeho životopise.“

CATO ml. 1. ⇒ CATO st.

(προπάππος Κάτωνος) ..., ὡς ἐν τοῖς περὶ ἐκείνου γέγραπται.

(praděd Cato st.) „...“, jak jsem o tom psal v jeho životopise.“

CATO ml. 22.4 ⇒ CIC

..., ὡς ἐν τοῖς περὶ Κικέρωνος γέγραπται,...

„...“, vpsal jsem to všechno v Ciceronově životopise,...”

CATO ml. 54.10 ⇒ POMP

ταῦτα μὲν οὖν ἐν τοῖς περὶ Πομπηίου γέγραπται.
„..., jak jsem to vylíčil v Pompeioně životopise.“

CATO ml. 73.6 ⇒ BRUT

..., ὡς ἐν τοῖς περὶ Βρούτου γέγραπται.
„..., jak jsem to vylíčil v Brutově životopise.“

CATO st. 12.4 ⇒ FLAM

... καὶ τὰ μὲν πλεῖστα τῶν νεωτεριζόντων Τίτος Φλαμίνιος ἔσχεν ἄνευ ταραχῆς καὶ κατεπράυνεν, ὡς ἐν τοῖς περὶ ἐκείνου γέγραπται, ...
„Titu Flaminiovi se ve většině měst podařilo zastavit šířící se povstání, aniž by byl nucen použít násilnických prostředků a obyvatelstvo uklidnit, jak jsem vyložil v jeho životopise.“

COR 33.2 ⇒ PUBL

Ποπλικολάς μὲν οὖν ἐτεθνήκει πρότερον, ὡς ἐν τοῖς περὶ ἐκείνου γεγραμμένοις ἱστορήκαμεν, ...
„Publicola už byl tehdy dlouho mrtev, jak jsem vyložil v jeho životopise, ...“

COR 39.11 ⇒ NUM

...Νομᾶς Πομπίλιος, ὡς ἐν τοῖς περὶ ἐκείνου γεγραμμένοις δεδήλωται.
„...Numa Pompilius, jak je vyloženo v jeho životopise.“

CRA 11.11 ⇒ MARC

τί δ' οὗτος ἐκείνου διαφέρει, καὶ περὶ τῆς κλήσεως, ἐν τῷ Μαρκέλλου βίῳ γέγραπται.
„V čem se liší ovatio od triumfu a odkud pochází její jméno, to bylo vysvětleno v životopise Marcellově.“

DION 58.10 ⇒ TIM

περὶ ὧν ἐν τῷ Τιμολέοντος βίῳ <τὰ> καθ' ἕκαστα γέγραπται.
„O tom jsem však už podrobně vypracoval v životopise Timoleontově.“

FAB 19.2 ⇒ MARC

(Μάρκελλος) ὁ μὲν γάρ, ὥσπερ ἐν τοῖς περὶ αὐτοῦ γεγραμμένοις εἴρηται.
„Marcellus – jak jsem také řekl v jeho životopise, ...“

FAB 22.8 ⇒ MARC

(Μάρκελλος) ..., ὡς ἐν τοῖς περὶ ἐκείνου γέγραπται.
„To však jsem vylíčil v Marcellově životopise.“

FIL 8.6 ⇒ ARA

(Ἄρατος)..., ὡς ἐν τοῖς περὶ ἐκείνου γέγραπται.
(Aratos)..., jak je vylíčeno v jeho životopise.“

FOK 29.1 ⇒ DEMO

Ὁ δὲ Δημοσθένους ἐν Καλαυρείᾳ καὶ Ὑπερείδου πρὸς Κλεωναῖς θάνατος, περὶ ὧν ἐν ἄλλοις γέγραπται,...
„Démostenova smrt v Kalaurii a Hypereidova u Kleón, o nichž jsem psal jinde,..."

KLEO 33.5 ⇒ LYK

...ἐν τῷ Λυκούργου βίῳ γέγραπται.
„...je vypsáno v Lykúrgovĕ životopise.“

KLEO 45.9 ⇒ FIL

οὗτος ἦν Φιλοποίμην ὁ πρωτεύσας ὕστερον Ἀχαιῶν καὶ μεγίστην κτησάμενος ἐν τοῖς Ἑλλησι δόξαν, ὡς ἰδίᾳ περὶ αὐτοῦ γέγραπται.
„To byl ten Filopoimén, jenž se později stal předákem Achajů a získal mezi %Reky převelikou slávu, jak je o něm vyloženo ve zvláštním spise.“

MARI 6.4 ⇒ CAES

(Καῖσαρ)..., ὡς ἐν τοῖς περὶ ἐκείνου γέγραπται.
(Caesar) „...o tom jsem konečně psal v jeho životopise.“

MARI 10.3 ⇒ SUL

ὄν τρόπον δ' ἀφηγήσομαι βραχέως, ἐπεὶ τὰ καθ' ἕκαστον μᾶλλον ἐν τοῖς περὶ Σύλλα γέγραπται.
„Jak k tomu došlo, to vylíčím jen stručně, protože je to podrobně popsáno v Sullovĕ životopise.“

MARI 29.12 ⇒ MET

...Μέτελλος, ὄν δὲ τρόπον ἐν Ῥόδῳ φιλοσοφῶν διητήθη, βέλτιον ἐν τοῖς περὶ ἐκείνου γραφομένοις εἰρήσεται.
(Metellus) „...jak trávil čas filosofickými studii na Rhodu, to bude lépe řečeno v jeho životopise.“

NIK 11.2 ⇒ ALK

τοῦ μὲν γὰρ Ἀλκιβιάδου καὶ τὸν βίον ἐβδελύττοντο καὶ τὸ θράσος ὠρρώδουν, ὡς μᾶλλον ἐν τοῖς περὶ ἐκείνου γραφομένοις δηλοῦται,...
„U Alkibiada pocífovali odpor k jeho způsobu života a báli se jeho drzosti, jak je důkladněji vylíčeno v jeho životopise,..."

NIK 28.4 ⇒ LYS

ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐν τῷ Λυσάνδρου βίῳ μᾶλλον διηκριβῶται.
„Tohle však je obsírněji vylíčeno v životopise Lysandroně.“

NUM 9.15 ⇒ CAM

...ἐν τῷ Καμίλλου βίῳ γέγραπται.
„...o nichž je v životopise Camilla psáno...“

NUM 12.13 ⇒ CAM

ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐν τοῖς περὶ Καμίλλου μᾶλλον ἀκριβοῦται.
„Ale toto se obsírněji vypravuje v Camillově životopise.“

LYS 17.11 ⇒ ?LYK

περὶ μὲν οὖν τούτων καὶ δι' ἑτέρας που γραφῆς ἠψάμεθα Λακεδαιμονίων.
„Avšak ohledně této věci jsme už Lakedaimoňany pokárali i kdesi v jiném spise.“

PER 22.4 ⇒ LYS

ταῦτα μὲν οὖν ἐν τοῖς περὶ Λυσάνδρου δεδηλώκαμεν.
„To jsem však již podrobně vylíčil v Lysandroně životopise.“

PER 9.5 ⇒ KIM

(Κίμων) πλούτῳ μὲν καὶ γένει μηδενὸς ἀπολειπόμενον, νίκας δὲ καλλίστας
νευικηκότα τοὺς βαρβάρους καὶ χρημάτων πολλῶν καὶ λαφύρων ἐμπεπληκότα
τὴν πόλιν, ὡς ἐν τοῖς περὶ ἐκείνου γέγραπται.
(Kimón) „Byl to muž, jemuž se nikdo v Athénách nemohl rovnat ani bohatstvím, ani
rodem, jenž dobyl skvělých vítězství nad barbary a naplnil město velkou peněžitou i
věcnou kořistí, jak už bylo vylíčeno v jeho životopise.“

POMP 16.8 ⇒ BRUT

(Βροῦτος)...ἀνὴρ ὁμοίως τῷ πατρὶ μήτε πολεμείσας μήτ' ἀποθανών, ὡς ἐν τοῖς
περὶ ἐκείνου γέγραπται.
(Brutus)„...ten se nepodobal svému otci ani způsobem vedení války, ani svou smrtí,
jak je možno se dočíst v jeho životopise.“

PYR 8.5 ⇒ SCI AFR

...Σκιπίωνα δὲ δεύτερον, ἑαυτὸν δὲ τρίτον, ὡς ἐν τοῖς περὶ Σκιπίωνος γέγραπται.
„...Scipio druhý, on sám třetí, jak jsem to také napsal v životopise Scipiona.“

ROM 21.1 ⇒ NUM

...καὶ περὶ αὐτῶν ὅσα καλῶς εἶχεν, ἐν τῷ Νομᾶ βίῳ γέγραπται.
„Co bylo nutné, vyložil jsem o tom v životopise Numově.“

T.GRAC 21.9 ⇒ SCI AEM

περὶ μὲν οὖν τούτων ἐν τῷ Σκιπίωνος τὰ καθ' ἕκαστα γέγραπται.

„Ale o tom je podrobněji napsáno v životopise Scipionově.“

THES 1.4 ⇒ LYK + NUM

ἐπεὶ δὲ τὸν περὶ Λυκούργου τοῦ νομοθέτου καὶ Νομᾶ τοῦ βασιλέως λόγον ἐκδόντες, ἐδοκοῦμεν οὐκ ἂν ἀλόγως τῷ Ῥωμύλῳ προσαναβῆναι, πλησίον τῶν χρόνων αὐτοῦ τῇ ἱστορίᾳ γεγονότες,...

„Poněvadž jsem však vydal životopis zákonodárce Lykúrga a krále Numy, zdálo se mi vhodné vrátit se až k Romulovi, když jsem se ve svém vypravování ocitl tak blízko jeho době.“

THES 27.8 ⇒ DEMO

περὶ ὧν ἐν τῷ Δημοσθένους βίῳ γέγραπται.

„O tom je zmínka v životopise Démosthenově.“

THES 29.5 ⇒ HER

...ἐν τοῖς περὶ Ἡρακλέους γέγραπται.

„(Herakles)...je zaznamenáno v jeho životopise.“

THES 36.2 ⇒ KIM

οὐ μὴν ἀλλὰ Κίμων ἐλὼν τὴν νῆσον, ὡς ἐν τοῖς περὶ ἐκείνου γέγραπται,...

„Avšak Kimón dobyl ostrova, jak je psáno v jeho životopise,..."

TIM 13.10 ⇒ DION

ταῦτα μὲν οὖν ἐν τοῖς περὶ Δίωνος ἀκριβῶς γέγραπται.

„Ale toto je už zevrubně vypsáno v životopise Diónově.“

TIM 33.4 ⇒ DION

Ἰκέτης γὰρ ἐστὶν ὁ τὴν γυναῖκα τοῦ Δίωνος Ἀρετὴν καὶ τὴν ἀδελφὴν

Ἀριστομάχην καὶ τὸν υἱὸν ἔτι παῖδα καταποντίσας ζῶντας, περὶ ὧν ἐν τῷ Δίωνος γέγραπται βίῳ.

„Vždyť právě Hiketes dal zaživa uvrhnout do moře Diónovu manželku Aretu , jeho sestru Aristomachu a jeho syna, který byl ještě v chlapeckém věku, o čemž je napsáno v životopise Diónově.“

Řecký text je převzat z: Lindskog C., Ziegler K. (ed.), *Plutarchi Vitae Parallelae*, Vol I-III, Leipzig: Teubner; pro životopisy Alk, Lys, Nik, Per a Thes byl předlohou text B.Perrina dostupný na adrese

<http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=perseus:text:199.01.0181>

Český text byl převzat z: *Životopisy slavných Řeků a Římanů I. a II.*, přeložili V.Bahník, A.Hartmann, R.Mertlík, E.Svobodova, F.Stiebitz, Praha: Arista, Baset a Maitrea, 2006

Příloha 2: Rozdělení referencí podle citujícího a citovaného páru

	Životopisný pár	Referencuje	Je referencován
1.	Epameinóndas - Scipio		Ages 28.6 (E); Pyr 8.5 (Sci)
2.	Pelopidas - Marcellus		Fab 19.2, 22.8 (M); Cra 11.11(M)
3.	Kimón - Lucullus		Thes 36.2 (K); Per 9.5 (K)
4.	Filopoimén - Flaminius		Kleo 45.9(Fi); Cato st.12.4(FI)
5.	Demosthenes - Cicero		Thes 27.8 (D); Fok 29.2 (?D); Cato ml. 22.4 (C)
6.	Lykúrgos - Numa	Cam 9.15, 12.13 (N)	Kleo 33.5(L); Ages 4.3,20.9(L);Lys 17.11(?L); Thes 1.4(L+N);Rom 21.1(N); Cor 39.11(N);Caes 59.4(N)
7.	Theseus - Romulus	Lyk+Num 1.4(T); Demo 27.8 (T); Kim 36.2 (T); Num 21.1 (R)	Cam 33.10 (R)
8.	Themistokles - Camillus	Rom 33.10 (C)	Num 9.15, 12.13 (C)
9.	Lysandros - Sulla	?Lyk 17.11 (L)	Per 22.4 (L); Nik 28.4 (L); Mari 10.3 (S)
10.	Perikles - Fabius	Lys 22.4 (P); Kim 9.5 (P) Marc 19.2, 22.8 (F)	
11.	Solón - Publicola		Cor 33.2 (P)
12.	Dion - Brutus	Tim 58.10 (D); Caes 9.9 (B)	Tim13.10,33.4(D);Pomp 16.8(B);Cato ml. 73.6(B);Caes 62.8,68.7(B); Ant 69.2(?B)
13.	Alexander - Caesar	Num 59.4(C); Brut 62.8, 68.7 (C) Pomp 35.2, 45.9 (C)	Brut 9.9 (C); Mari 6.4 (C)
14.	Agesilaos - Pompeius	Epa 28.6 (A); Lyk 4.3, 20.9 (A); Brut 16.8 (P)	Caes 35.2, 45.9 (P); Cato ml.54.10 (P)
15.	Aemilius - Timoleon	Dion 13.10, 33.4 (T)	
16.	Aristides - Cato st.	Flam 12.4 (C)	Cato ml. 1.1 (C)
17.	Fókión - Cato ml.	? Demo29.1(F);Cic 22.4(C);Cato st 1.1(C);Brut 73.6(C);Pomp 54.10(C)	
18.	Démétrios - Antonius	?Brut 69.2 (A)	
19.	Agis / Kleoménes - Tib./Caius Gracchus	Flam 45.9 (K); Lyk 33.5 (K); ? Nik 2.2 (C.G.)	
20.	Sertorius - Euménes		
21.	Coriolanus - Alkibiades	?Nik 13.9 (A); Publ 33.2 (C); Num 39.11 (C)	Nik 11.2 (A)
22.	Nikías - Crassus	Lys 28.4 (N); Alk 11.2 (N); Marc 11.11 (C)	Alk 13.9 (?N); C.Grac 2.2 (?N)
23.	Pyrrhos - Marius	Sci 8.5 (P); Caes 6.4 (M); Met 29.12 (M); Sul 10.3 (M)	

VI. Bibliografie

ANAGNOSTOPOULOS, G. (2009) *A Companion to Aristotle*, Blackwell.

BARNES, J. (ed.) (1995) *Cambridge Companion to Aristotle*, Cambridge: Cambridge University Press.

BARROW, R. H. (1967) *Plutarch and His Times*, London: Chatto and Windus.

BRENK, F.E. (2007) *With Unperfumed Voice: Studies in Plutarch, in Greek Literature, Religion and Philosophy and in the New Testament Background*, Stuttgart: F.Steiner.

BROŽEK, M. (1963) 'Noch Über Die Selbstzitate Als Chronologischen Wegweiser in Plutarchs Parallelbiographien', *Eos* 53, str. 68-81.

DIHLE, A. (1994) *Greek and latin literature of the Roman Empire*, London/New York: Routledge.

DUFF, T. (1997) Moral ambiguity in Plutarch's Lysander-Sulla. In J. Mossman (Ed.), *Plutarch and his Intellectual World*. London: Duckworth, str. 169-188.

DUFF, T. (1999) *Plutarch's lives: exploring virtue and vice*, Oxford: Clarendon Press.

GADAMER, H.G. (1994) *Problém dějinného vědomí*, Praha: Filosofia.

GEIGER, J. (1981) 'Plutarch's Parallel Lives: The Choice of Heroes', *Hermes* 109, str. 85-104.

GEIGER, J. (1979) 'Munatius Rufus and Thrasea Paetus on Cato the Younger', *Athenauem* 57, str. 48-72.

HAMILTON, J.R. (1969) *Plutarch, Alexander: A Commentary*, Oxford: Clarendon Press.

JONES, C.P. (1966) 'Towards a Chronology of Plutarch's Works', *Journal of Roman Studies* 56, str. 61-74.

JONES, C.P. (1970), 'Sura and Senecio', *The Journal of Roman Studies* Vol. 60, str. 98-104.

JONES, C.P. (1971) *Plutarch and Rome*, Oxford: Oxford University Press.

KONRAD, C.F. (1994) *Plutarch's Sertorius. A Historical Commentary*, Chapel Hill and London: University of North Carolina Press.

MEWALDT, J. (1907) 'Selbstcitate in Den Biographieen Plutarchs', *Hermes* 42, str. 564-78.

PELLING, C.B.R. (1979) 'Plutarch's Method of Work in the Roman Lives', *Journal of Hellenic Studies* 99, str.74-96 (In Scardigli 1995, str.265-318).

PELLING, C.B.R. (1980) 'Plutarch's Adaptation of his Source-Material', *Journal of Hellenic Studies* 100, str.127-140 (In Scardigli 1995, str.125-154).

PELLING, C.B.R. (1997) „Is Death the End? Closure in Plutarch's Lives.“ In D.H. Roberts, F.M. Dunn, D. Fowler (Ed.), *Classical Closure. Reading the End in Greek and Latin Literature*. Princeton University Press. str. 228-250.

PELLING, C.B.R. (2002) *Plutarch and History*, London: Duckworth.

PODLECKI, A.J. (1991) 'A Survey of Work on Plutarch's Greek Lives', 1951-1988, *Aufstieg und Niedergang der römischen Welt* II.33.6, str. 4053-4127.

RUSSELL, D.A. (1973) *Plutarch*, London: Duckworth.

RUSSELL, D.A. (1966) 'On Reading Plutarch's Lives', *G&R* 13, str. 139-54. (In Scardigli 1995, str. 75-94).

SCARDIGLI, B. (1995) *Essays on Plutarch's Lives*, Oxford: Clarendon Press.

STADTER, P.A. (1989) *A Commentary on Plutarch's Pericles*, Chapel Hill: University of North Carolina Press.

STADTER, P.A. (ed.) (1992) *Plutarch and the Historical Tradition*, London and New York: Routledge.

THEANDER, C. (1958) 'Zur Zeitfolge de Biographien Plutarch's', *Eranos* 56, str. 12-20

VALK, M. van der (1982) 'Notes on the Composition and Arrangement of the Biographies of Plutarch', *Studi in onore di Aristide Colonna*, Perugia, str. 301-337

WILAMOWITZ-MOELLENDORF, U. von (1926) 'Plutarch as Biographer', *Reden und Vorträge* 2.4, Berlin, str 247-79 (In Scardigli 1995, str.47-74).

ZIEGLER, K. (1907) *Die Überlieferungsgeschichte der vergleichenden Lebensbeschreibungen Plutarchs*, druhé vydání 1975, Aalen: Scientia.

ZIEGLER, K. (1949) *Plutarchos von Chaironeia*, Stuttgart: Druckenmüller Verlag.

Sekundární literatura:

FLACELIÈRE, R., CHAMBRY, É. (1966) *Vies: Timoleon – Paul Émile, Pelopidas-Marcus*, Tome IV, Paris: Collection Budé.

FRAZIER, F. (1987) A propos de la composition des couples dans les „Vies parallèles“ de Plutarque, *Revue de Philologie* 61, str.65-75.

MICHAELIS, C. T. (1875) *De ordine vitarum parallelarum Plutarchi*, dis.práce, Berlin.

PICCIRILLI, L. (1980) 'Cronologia relativa alle fonti delle Vitae Lycurgi et Numae di Plutarco', In *φιλίας χάριν: miscellanea di studi classici in onore di Eugenio Manni*, Roma, str. 1735-1755.